

DR ANNA MATYSIAK

AUTOREFERAT PRZEDSTAWIAJĄCY OPIS DOROBKU I OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH

1. Informacje o wykształceniu i zatrudnieniu

W 2003r. ukończyłam studia w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie na dwóch kierunkach: Ekonomii i Metodach Ilościowych i Systemach Informacyjnych. Promotorem mojej pracy magisterskiej na kierunku Ekonomia był prof. dr hab. Marek Góra. W pracy tej zweryfikowałam zastosowanie modelu „insider – outsider” do wyjaśnienia zjawiska bezrobocia na polskim rynku pracy w latach 1992-2003. Promotorem mojej pracy magisterskiej na kierunku Metody Ilościowe i Systemy Informacyjne była prof. dr hab. Irena E. Kotowska, a w pracy magisterskiej porównałam preferowane i realizowane modele rodziny w Polsce i w Niemczech.

Na IV roku studiów rozpoczęłam swoją współpracę z Instytutem Statystyki i Demografii SGH, gdzie rozpoczęłam staż asystencki. W październiku 2003 r., po ukończeniu studiów magisterskich, zostałam zatrudniona na stanowisku asystenta w Instytucie. Jednocześnie współpracowałam z Instytutem Badań nad Gospodarką Rynkową, gdzie byłam m.in. odpowiedzialna za przygotowywanie prognoz wydatków na cele społeczne dla Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej.

W latach 2005-2007 przebywałam na stypendium naukowym w Max Planck Institute of Demographic Research w Niemczech. W latach 2005-2006 odbyłam studia w European Doctoral School of Demography, uzyskując dyplom European Master of Demography, a następnie dodatkowo kurs z zaawansowanych metod analizy historii zdarzeń w ramach International Max Planck School of Demography.

W maju 2009 r. w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie obroniłam pracę doktorską „On the interdependencies between fertility and women’s labour supply” przygotowaną pod kierunkiem prof. dr hab. Ireny E. Kotowskiej, uzyskując stopień doktora nauk ekonomicznych. W październiku 2009 r. otrzymałam awans na stanowisko adiunkta w Instytucie Statystyki i Demografii SGH.

W grudniu 2009 r. dostałam grant w wysokości 999 tys. PLN na realizację projektu badawczego „Nowe wzorce formowania rodziny w Polsce – kontekst społeczno-ekonomiczny, preferencje i wpływ na zadowolenie z życia” (FAMWELL) oraz założenie zespołu badawczego. Grant ten został mi przyznany w ramach Programu LIDER Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Utworzyłam dzięki temu w Instytucie Statystyki i Demografii SGH zespół badawczy, którego pracami kierowałam w okresie maj 2010 - czerwiec 2013. Składał się on z dwóch doktorów, jednej doktorantki i jednej studentki studiów magisterskich. W ramach projektu zrealizowaliśmy badanie ankietowe „Bezdzielnosć oraz późna płodność” oraz badanie jakościowe (wywiady pogłębione). Wyniki badań zostały opublikowane w formie 5 artykułów naukowych w zagranicznych czasopismach naukowych ze współczynnikiem Impact Factor, 1 artykułu naukowego w czasopiśmie zagranicznym bez współczynnika Impact Factor, 6 artykułów naukowych w polskich czasopismach naukowych oraz jednej monografii (www.sgh.waw.pl/famwell). Jednocześnie uczestniczyłam w realizacji dwóch dużych projektów naukowych realizowanych w Instytucie Statystyki i Demografii SGH: „Generacje, płeć kulturowa i rodziny” (GGS), kierowanym przez prof. Janinę Jóźwiak, i „New Family Patterns in Italy and Poland: Finding the Determinants of the Change” (FAMCHIP), realizowanym we współpracy

AMaty

z Departamentem Statystyki na Uniwersytecie we Florencji, którego byłam inicjatorką i współautorką, a który był kierowany przez prof. dr hab. Irenę E. Kotowską.

Od sierpnia 2013 r. przebywam na kontrakcie naukowym w Wiedeńskim Instytucie Demograficznym (Vienna Institute of Demography) w Austriackiej Akademii Nauk, gdzie uczestniczę w pracach zespołu badawczego kierowanego przez dr Tomasa Sobotkę.

2. Syntetyczny opis zainteresowań naukowych i prowadzonych prac badawczych w okresie przed i po obronie rozprawy doktorskiej

W swojej pracy naukowej starałam się zrozumieć przyczyny zmian w procesie formowania, rozwoju i rozpadu rodzin, a także konsekwencje zachowań jednostek w tym zakresie dla ich dobrostanu psychicznego oraz sytuacji na rynku pracy. Interesowałam się głównie powiązaniem między zmianami rodziny a przemianami na rynku pracy, statusem społeczno-ekonomicznym ludności, przemianami kulturowych ról płci oraz uwarunkowaniami kulturowymi, instytucjonalnymi i ekonomicznymi. Swoje prace badawcze prowadziłam zarówno w odniesieniu do Polski jak i w perspektywie porównawczej, analizując sytuację w wybranych krajach europejskich. W swojej pracy naukowej wykorzystywałam zarówno dane wtórne, jak i dane pierwotne, w tym dane indywidualne pochodzące z badań ankietowych, w których projektowaniu i realizacji sama uczestniczyłam. Stosowałam różnorodne metody badawcze, które obejmują analizy statystyczne danych przekrojowych (modele regresji) oraz danych wzdłużnych (analiza danych panelowych, analiza sekwencji, analiza historii zdarzeń, w tym modele wieloprocesowe) a także meta-analizę (czyli ilościowy przegląd literatury). Wykorzystywałam także metodologię mieszaną, łącząc podejście ilościowe (analizy statystyczne danych ilościowych) i jakościowe (analiza danych z wywiadów pogłębionych lub fokusowych) we współpracy z dr Moniką Mynarską, odpowiedzialną za badania i analizy jakościowe.

Okres 2003-2009 (przed uzyskaniem stopnia doktora)

W okresie 2003-2009 moje zainteresowania koncentrowały się w dużej mierze na badaniu powiązań pomiędzy płodnością a aktywnością zawodową kobiet w Europie. W szczególności koncentrowałam się na badaniu zróżnicowania tej zależności w krajach europejskich i przyczynach tego zróżnicowania. Moim szczególnym wkładem w badania na ten temat było włączenie do rozważań krajów postsocjalistycznych (dotychczasowa literatura w dużej mierze koncentrowała się na krajach Europy Zachodniej), w tym dostarczenie ustaleń empirycznych dla Polski. Ustalenia te poczyniłam na podstawie analiz prowadzonych zarówno na danych zagregowanych jak i na danych indywidualnych, uzyskanych z retrospektywnego badania ankietowego „Biografie zawodowe, rodzinne i edukacyjne”, które sama zaprojektowałam. Wyniki moich badań zostały zaprezentowane w rozprawie doktorskiej „On the interdependencies between fertility and women's labour supply” a także w serii artykułów naukowych:

Matysiak, A., 2009, Employment first, then childbearing: women's strategy in post-socialist Poland. *Population Studies* 63(3): 253-276

Matysiak A., Steinmetz S. 2008. Finding Their Way? Female Employment Patterns in West Germany, East Germany, and Poland, *European Sociological Review* 24(3): 331-345.

Matysiak A., Vignoli D. 2008. Fertility and women's employment: a meta-analysis, *European Journal of Population* 24:363–384.

Równolegle do wyżej opisanych prac badawczych związanych z moją rozprawą doktorską interesowałam się przyczynami zmian zachodzących w formowaniu rodzin w Polsce, w tym spadkiem dzietności i rozprzestrzenianiem się kohabitacji. Wynikiem tych prac badawczych są następujące publikacje:

Kotowska I.E., Jóźwiak J., Matysiak A., Baranowska A. 2008. Poland: Fertility decline - a response to profound societal change and transformations in the labour market? *Demographic Research*, 19, Article 22, 795-854.

Matysiak, A., 2009, Is Poland really "immune" to the spread of cohabitation? *Demographic Research* 21, Article 8: 215-234.

Inny nurt moich zainteresowań naukowych dotyczył prognozowania demograficznego i zastosowania wyników przewidywań do projekcji zasobów pracy i wydatków społecznych. Moje zainteresowanie prognozami ludności znalazło swoje odzwierciedlenie w publikacji:

Matysiak A., Nowok B., 2007, Stochastic forecast of the population of Poland, *Demographic Research* 17: 301-338

Prognozy zasobów pracy i wydatków społecznych wykonywałam w ramach pracy w Instytucie Badań nad Gospodarką Rynkową na zlecenie Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, korzystając z metodologii opracowanej przez Międzynarodową Organizację Pracy.

Okres 2009-2016 (po uzyskaniu stopnia doktora)

Po zakończeniu prac nad rozprawą doktorską kontynuowałam moje prace badawcze nad powiązaniem między aktywnością zawodową a rodzicielstwem. W ramach tych prac:

- Przygotowałam moją pracę doktorską do publikacji. W ramach tych prac nie tylko wprowadziłam uwagi i komentarze, jakie otrzymałam od recenzentów pracy oraz moich bliskich współpracowników, ale także (1) uzupełniłam analizy w jednym z rozdziałów o najnowsze dane (nie dostępne na etapie przygotowywania przeze mnie rozprawy), co pozwoliło mi na poczynienie nowych obserwacji i wyciągnięcie dodatkowych wniosków, (2) znacząco zmieniłam jeden z rozdziałów pracy (rozdział 4). W pracy doktorskiej w rozdziale 4 omawiałam uwarunkowania instytucjonalne i kulturowe łączenia pracy zawodowej z opieką w sposób narracyjny. W manuskrypcie oddanym do publikacji w rozdziale tym nie tylko omawiam te uwarunkowania, ale także proponuję pomiar konfliktu między pracą zawodową kobiet a płodnością wynikający z określonych uwarunkowań. W efekcie obliczam indeksy konfliktu instytucjonalnego, strukturalnego i kulturowego pomiędzy pracą zawodową kobiet i opieką nad dziećmi dla wszystkich krajów UE oraz dokonuję ich rankingu pod względem natężenia tych konfliktów. Tak zmieniona wersja mojej rozprawy doktorskiej została opublikowana w wersji książkowej w wydawnictwie Springer (ukazała się drukiem w 2011r. pt. „Interdependencies between fertility and women's labour supply”);

- Pracę nad ilościowym pomiarem natężenia konfliktu pomiędzy pracą zawodową a opieką powodowanego przez brak odpowiednich rozwiązań instytucjonalnych, sztywności na rynku pracy i brak akceptacji dla pracy zawodowej kobiet kontynuowałam w kolejnych latach we współpracy z dr Dorotą Węziak-Białowolską (Joint Research Centre Komisji Europejskiej, obroniła doktorat w 2008r.), która specjalizuje się w budowie wskaźników agregatowych. W rezultacie tych prac poszerzyłam konceptualizację uwarunkowań łączenia pracy zawodowej z opieką nad dzieckiem a dr Węziak-Białowolska, w konsultacji ze mną, wprowadziła innowacje metodologiczne do wcześniej zaproponowanych przeze mnie indeksów (np. uwzględnienie w konstrukcji wskaźników możliwych korelacji między zmiennymi wskaźnikowymi, wykorzystanie średniej uogólnionej do agregacji zmiennych, analiza wrażliwości i niepewności). Wyznaczone w toku tych prac indeksy dotyczą nowego okresu czasu i są oparte na szerszym zakresie zmiennych wskaźnikowych.
- Prowadziłam we współpracy z dr Daniele Vignoli (Uniwersytet we Florencji, obronił rozprawę doktorską w 2008r.) analizy porównawcze na temat powiązań między płodnością i aktywnością zawodową kobiet w Polsce i we Włoszech, uczestnicząc w projekcie „New Family Patterns in Italy and Poland: Finding the Determinants of the Change” (FAMCHIP, projekt NCN), a także badając we współpracy z Ivett Szalmą (wówczas doktorantka w Węgierskiej Akademii Nauk) powiązania pomiędzy płodnością i aktywnością zawodową kobiet w Polsce i na Węgrzech w ramach projektu „Reconciling Work and Welfare” (RECWOWE, VII Program Ramowy UE); wyniki tych badań przyczyniły się do lepszego zrozumienia zależności między aktywnością zawodową kobiet a płodnością w krajach post-socjalistycznych oraz krajach o podobnym nasileniu konfliktu między pracą zawodową i rodziną.

Jednocześnie moje zainteresowania badawcze uległy rozszerzeniu na dwa nowe obszary badawcze. Po pierwsze, zaczęłam na większą skalę zajmować się nie tylko badaniem powodów, dla których młodzi ludzie opóźniają decyzję o pierwszym dziecku czy rezygnują z drugiego dziecka, ale także zaczęłam bliżej przyglądać się przyczynom innych zachowań związanych z życiem rodzinnym: powodom, dla których rosnący odsetek kobiet pozostaje bezdzietny, zamiast małżeństwa wybiera kohabitację, a wśród kobiet zamężnych decyduje się na rozwód. Swoje badania prowadziłam głównie w odniesieniu do Polski, gdzie przyczyny te jeszcze kilka lat temu pozostawały w dużej mierze niezbadane, ale odwoływałam się także do porównań międzynarodowych. Głównym motywem moich badań było poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy obserwowane zmiany dotyczące rodzin w Polsce są wyłącznie wynikiem zmiany światopoglądowej (odrzućenie wartości tradycyjnych, takich jak małżeństwo czy rodzina na rzecz wartości post-modernistycznych, takich jak wygoda życia, kariera zawodowa, itp.) czy też wynikają one także z ograniczeń, które uniemożliwiają młodym osobom założenie rodziny (np. niewystarczające zasoby materialne, niestabilność zatrudnienia, trudności w połączeniu pracy zawodowej z opieką, itp.). Uzyskanie odpowiedzi na to pytanie ma nie tylko znaczenie dla zrozumienia przyczyn zachodzących zmian demograficznych, ale jest ważne z punktu widzenia poprawy jakości życia ludności. Z tym też zagadnieniem wiąże się drugi nowy obszar moich zainteresowań badawczych, podejmowanych po obronie pracy doktorskiej, a mianowicie badanie konsekwencji określonych zachowań w zakresie formowania, rozwoju i rozpadu rodzin dla dobrostanu psychicznego jednostek. Badania te wpisują się w nurt wzrostu zainteresowań ekonomistów i demografów nad poczuciem szczęścia i zadowolenia z życia (Billari 2008, Easterlin 2010, Layard 2010, Myrskylä i Margolis 2014, Margolis i Myrskylä 2015). Badania w tych dwóch obszarach badawczych realizowałam w ramach projektów badawczych „Nowe wzorce formowania rodziny w Polsce – kontekst społeczno-ekonomiczny, preferencje i wpływ na zadowolenie z życia”

(FAMWELL), którym kierowałam, oraz w projekcie „New Family Patterns in Italy and Poland: Finding the Determinants of the Change” (FAMCHIP), którego byłam inicjatorką i współautorką i który realizowałam pod kierownictwem prof. dr hab. Ireny E. Kotowskiej.

W ostatnim roku zainteresowałam się także w większym stopniu rolą mężczyzn w procesie formowania, rozwoju i rozpadu rodzin. Tradycyjnie demografowie w swoich pracach badawczych koncentrowali się głównie na kobietach, traktując mężczyzn głównie jako żywicieli rodziny, którzy nie ponoszą kosztów alternatywnych wychowania dzieci. Społeczne role mężczyzn ulegają jednak zmianom i ojcowie na coraz większą skalę opiekują się dziećmi, a także korzystają z urlopów wychowawczych. Temat ojcostwa staje się zatem coraz bardziej obecny w literaturze przedmiotu, choć badacze nadal patrzą na zaangażowanie ojców w opiekę głównie z perspektywy kobiet i ich trudności na rynku pracy lub z perspektywy dzieci i ich dobrostanu psychicznego i materialnego. W moim odczuciu w badaniach demograficznych brakuje spojrzenia na role opiekuńcze mężczyzn z perspektywy samych mężczyzn i barier, jakie mężczyźni napotykają w tym zakresie. Takie podejście do kwestii badań nad ojcostwem, zaangażowaniem ojców w opiekę i konsekwencji dla płodności i stabilności małżeństw zaproponowałam we wniosku o projekt „What about men? New perspectives on men's involvement in the family and its demographic consequences”, który złożyłam w konkursie ERC Starting Grant 2016 w listopadzie 2015 r.

3. Osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule zakresie sztuki (Dz.U. nr 65 poz 595 ze zm).

Jako osiągnięcie naukowe przekazuję do oceny cykl publikacji powiązanych tematycznie, który tytułuję „Nowe wzorce formowania, rozwoju i rozpadu rodzin: ich uwarunkowania oraz wpływ na zadowolenie z życia”. Na cykl ten składają się: seria artykułów naukowych, jeden rozdział w książce oraz recenzowana monografia pod moją redakcją (wraz z rozdziałami, których jestem (współ-)autorką). Dziesięć publikacji z tego cyklu jest w języku angielskim, sześć jest opublikowanych w czasopismach z listy JCR. Sześć spośród przedstawionych artykułów oraz monografia powstały w ramach projektu naukowego „Nowe wzorce formowania rodziny w Polsce – kontekst społeczno-ekonomiczny, preferencje i wpływ na zadowolenie z życia”, przygotowanego według mojej autorskiej koncepcji i realizowanego pod moim kierunkiem w zespole składającym się z jednej magistrantki, jednej doktorantki i dwóch młodych doktorów. Wszystkie publikacje oddane do oceny, w których jestem współautorem, przygotowane zostały we współpracy z doktorantami lub doktorami o podobnym lub krótszym stażu doktorskim ode mnie.

Ataty

Lp.	Publikacja	Mój udział	IF wg Web of Science	Punkty MNiSW
ARTYKUŁY NAUKOWE OPUBLIKOWANE W CZASOPISMACH Z LISTY JCR				
1.1.	Matysiak, A., Węziak-Białowolska, D. Country-specific conditions of work and family reconciliation: An Attempt at Quantification <i>European Journal of Population (Online First)</i>	50%	1.622	35
1.2.	Matysiak, A., Szalma, I., 2014, Effects of Parental Leave Policies on Second Birth Risks and Women's Employment Entry. <i>Population The English Edition</i> 69(4): 599-636	75%	0.548	20
1.3.	Mynarska, M., Matysiak, A., Rybińska, A., Tocchioni, V., Vignoli, D., 2015, Diverse paths into childlessness over the life course. <i>Advances in Life Course Research</i> 25, p. 35-48	35%	0.953	35
1.4.	Matysiak, A., Styrac, M., Vignoli, D., 2014, The educational gradient in marital disruption: A meta-analysis of European research. <i>Population Studies</i> 68(2): 197-215	33,3%	2.150	35
1.5.	Baranowska-Rataj, A., Matysiak, A., Mynarska, M., 2014, Does Lone Motherhood Decrease Women's Happiness? Evidence from Qualitative and Quantitative Research. <i>Journal of Happiness Studies</i> 15(6): 1456-1477	35%	1.683	35
1.6.	Matysiak, A., Vignoli, D., 2013, Diverse effects of women's employment on fertility: insights from Italy and Poland. <i>European Journal of Population</i> 29(3): 273-302	60%	1.20	35
ARTYKUŁY NAUKOWE OPUBLIKOWANE W INNYCH CZASOPISMACH				
1.7.	Baranowska A., Matysiak, A. 2011, Does Parenthood increase Happiness? Evidence from Poland. <i>Vienna Yearbook of Population Research</i> 9, 307-325	50%		5
1.8.	Matysiak, A., 2011, Posiadanie własnego mieszkania a rodzicielstwo w Polsce. <i>Studia Demograficzne</i> 1(159): 37-55	100%		13
1.9.	Matysiak, A. 2011, Fertility developments in Central and Eastern Europe: the role of work-family tensions. <i>Demográfia – The English Edition</i> 54(5): 7-30	100%		5
1.10.	Mynarska, M., Matysiak, A., 2010, Diffusion of Cohabitation in Poland. <i>Studia Demograficzne</i> 1-2 (157-158): 11-26	45%		13
ROZDZIAŁY W KSIĄŻKACH:				
2	Matysiak, A. Macro-Context and Its Cross-Country Variation. W: Matysiak, A. (2011). Interdependencies between fertility and	100%		

	women's labour supply". Springer, Dordrecht			
REDAKCJA MONOGRAFII I ROZDZIAŁY W TEJ MONOGRAFII				
3	Matysiak, A. (red.). „Nowe wzorce formowania i rozwoju rodziny w Polsce. Przyczyny oraz wpływ na zadowolenie z życia” Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2014			
3.1.	„Urodzenia w kohabitacji: wybór czy konieczność” (s. 24-53) – A. Matysiak i M. Mynarska	55%		
3.2	„Praca kobiet a macierzyństwo: rola poziomu wykształcenia i wykonywanego zawodu” (s. 77-104) – A. Matysiak	100%		
3.3	„Którędy do bezdzietności? Analiza ścieżek życia kobiet, które nigdy nie zostały matkami” (s. 105-162) – M.Mynarska, A. Matysiak, A. Rybińska	35%		
3.4	„Aktywność zawodowa kobiet a trwałość małżeństwa w zmiennych warunkach społeczno-instytucjonalnych” (s. 163-186) – M. Styrc i A. Matysiak	35%		
3.5	„Jak zachowania w zakresie formowania i rozwoju rodzin wpływają na zadowolenie z życia?” (s. 187-208) – A. Baranowska-Rataj i A. Matysiak	50%		
3.6	Wstęp (s. 9-23) i Zakończenie monografii (s. 209-219).	100%		

Wymienione publikacje mają następujące cele badawcze:

- Opis zachodzących zmian w zakresie tworzenia, rozwoju i rozpadu rodzin w Polsce
- Analiza wybranych możliwych przyczyn zachodzących zmian (np. możliwości łączenia pracy zawodowej z opieką, dostęp do zasobów materialnych i mieszkaniowych, jakość relacji między partnerami, uwarunkowania instytucjonalno-kulturowe)
- Wpływ określonych zachowań w zakresie formowania, rozwoju i rozpadu rodzin na zadowolenie z życia Polek i Polaków

Motywacją do podjęcia badań na powyższe tematy była chęć zrozumienia przyczyn i wybranych konsekwencji zmian w zakresie tworzenia, rozwoju i rozpadu rodzin, które w Europie Zachodniej zaczęto obserwować w drugiej połowie poprzedniego wieku a w Polsce w dużej mierze od początku lat dziewięćdziesiątych (choć zmiany w procesie płodności obserwowano już w latach osiemdziesiątych). Zmiany te przejawiają się spadkiem skłonności do tworzenia małżeństw, wzrostem znaczenia kohabitacji, opóźnianiem decyzji o rodzicielstwie a także spadkiem przeciętnej liczby dzieci w rodzinie, wzrostem odsetka kobiet pozostających bezdzietnymi po ukończeniu wieku reprodukcyjnego, wzrostem odsetka urodzeń pozamałżeńskich czy osłabieniem się stabilności małżeństw (Kotowska 2002, Sobotka 2008, Sobotka i Toulemon 2008). Kraje europejskie charakteryzują się zróżnicowaną intensywnością zachodzących zmian. W Polsce najsilniejsze zmiany zaszły w procesie płodności: w ich efekcie Polska – zaliczana do krajów europejskich o stosunkowo wysokiej płodności na początku lat osiemdziesiątych – przesunęła się do grupy, dla której

charakterystyczna jest płodność bardzo niska (ang. lowest-low fertility), tj. przejawiająca się przekrojowym współczynnikiem dzietności na poziomie poniżej 1,35, i w tej grupie pozostaje od początku poprzedniego dziesięciolecia (z wyjątkiem okresu 2008-2010, kiedy współczynnik ten osiągnął poziom 1,4). Składają się na to zarówno proces opóźniania rodzicielstwa do późniejszego wieku, ale także rezygnacja z urodzeń wyższej kolejności (Bongaarts i Sobotka 2012) i przyrost odsetka kobiet bezdzietnych (Frejka 2008a, b). Proces formowania i rozpadu związków ulegał w Polsce znacznie wolniejszym zmianom, jednak także i w tym obszarze udało się zauważyć spadek intensywności zawierania małżeństw, wzrost odsetka urodzeń pozamałżeńskich czy wzrost intensywności rozpadu małżeństw.

Opisane powyżej zmiany zachodzące w Europie są podstawą wielu badań empirycznych. Generalnie w literaturze ich przyczyny wyjaśnia się za pomocą dwóch głównych, niekoniecznie wykluczających się koncepcji. Pierwsza z nich, teoria drugiego przejścia demograficznego, odwołuje się do zmian światopoglądowych i tłumaczy zachodzące zmiany w procesie tworzenia, rozwoju i rozpadu rodzin za pomocą zmian w systemie wartości i pojawienia się aspiracji zawodowych, edukacyjnych czy konsumpcyjnych (Van de Kaa 1994, Lesthaeghe 1995, Van de Kaa 1996, Van de Kaa 2001, Surkyn i Lesthaeghe 2004). Druga grupa koncepcji próbujących wyjaśnić zachodzące zmiany odwołuje się raczej do ograniczeń napotykaných przez młodych ludzi niż do chęci kontestacji tradycyjnych wartości i samorealizacji w innych niż rodzina sferach życia. Ograniczenia te mogą polegać na trudnościach ze znalezieniem partnera (Van Bavel 2012), podjęciem i utrzymaniem pracy zawodowej, czyli posiadania źródła stałego dochodu (Billari 2004, Adserà 2005, 2011, Kreyenfeld i in. 2012), trudnościach z zakupem własnego mieszkania (Mulder 2006a, Mulder i Billari 2010) czy też na trudnościach związanych z łączeniem pracy zawodowej z opieką nad dzieckiem (Billingsley i Ferrarini 2014, Esping-Andersen i Billari 2015, Goldscheider i in. 2015). Mogą one być związane z cechami charakterystycznymi jednostek (takimi jak poziom kapitału ludzkiego, zasoby materialne czy umiejętności rozwiązywania konfliktów) jak też uwarunkowaniami instytucjonalnymi, ekonomicznymi czy kulturowymi regionu bądź kraju, w jakim jednostka funkcjonuje (sytuacja ekonomiczna regionu, poziom bezrobocia, dostęp do kredytów hipotecznych, ceny mieszkań, dostępność żłobków i przedszkoli, stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn w określonej grupie wieku i wykształcenia, postrzeganie społecznych ról kobiet i mężczyzn). Prowadzone w Europie badania empiryczne nie przesądzają, który z proponowanych mechanizmów – pierwszy, światopoglądowy, czy drugi, związany z ograniczeniami dnia codziennego – odpowiada za zmiany w procesie formowania, rozwoju i rozpadu rodzin. Wiele z tych badań wskazuje jednak na szereg czynników ograniczających możliwości tworzenia rodziny przez młodych ludzi. Trudności w realizacji planów związanych z tworzeniem i rozwojem rodzin a także rozpad rodzin mogą jednocześnie znacząco wpływać na jakość życia młodych ludzi, biorąc pod uwagę, że zadowolenie z życia rodzinnego stanowi jedną z czterech najważniejszych domen zadowolenia z życia (Cummins 1996, Easterlin i Sawangfa 2007).

W Polsce przez długi czas badania nad przyczynami zmian w procesie formowania, rozwoju i rozpadu rodzin a także ich konsekwencji dla jakości życia młodych pokoleń były ograniczone do badań o charakterze opisowym, realizowanych na poziomie kraju, raczej niż na poziomie indywidualnym. Dane te pozwalały na ocenę intensywności zachodzących zmian demograficznych (Slany 2002, Kwak 2005, Kotowska i in. 2008, Frątczak i in. 2011a, Frątczak i in. 2011b), ocenę stopnia zaawansowania zmian światopoglądowych (Giza-Poleszczuk i Poleszczuk 2004, Pongracz i Spèder 2008, Stankuniene i Maslauskaitė 2008) czy też postawienia hipotez na temat możliwych przyczyn zachodzących zmian (Frątczak 1999, Kotowska 1999, 2004b, a, Strzelecki 2004, Frejka 2008b, Sobotka 2011). Poprawa

dostępu do danych indywidualnych, zwłaszcza danych o charakterze panelowym i retrospektywnym, jaka nastąpiła w ostatnim dziesięcioleciu, stworzyła możliwość pogłębionej analizy przyczyn zachodzących procesów oraz ich konsekwencji dla zadowolenia z życia. Osobiście przyczyniłam się do poprawy dostępu do danych indywidualnych o charakterze wzdłużnym, inicjując najpierw badanie ankietowe „Biografie zawodowe, rodzinne i edukacyjne” (zrealizowane w 2006 r.), a następnie uczestnicząc w dużym projekcie „Generacje, płeć kulturowa i rodziny” (GGS), którego celem było zebranie takiego rodzaju danych na dużą skalę. Skorzystałam także z możliwości analitycznych, którą stworzył dostęp do tych danych, najpierw na etapie przygotowywania pracy doktorskiej a następnie po obronie. W latach 2009-2010 zainicjowałam dwa projekty badawcze, których celem było pogłębienie wiedzy na temat uwarunkowań zachodzących zmian w procesie formowania, rozwoju i rozpadu rodzin. Pierwszy z tych projektów „Nowe wzorce formowania rodziny w Polsce – kontekst społeczno-ekonomiczny, preferencje i wpływ na zadowolenie z życia” (FAMWELL), finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, był realizowany pod moim kierunkiem. Drugi „New Family Patterns in Italy and Poland: Finding the Determinants of the Change” (FAMCHIP), sfinansowany przez Narodowe Centrum Nauki, był kierowany przez prof. dr hab. Ireny E. Kotowską i realizowany we współpracy z Departamentem Statystyki na Uniwersytecie we Florencji. Projekt FAMWELL realizowany był według mojej autorskiej koncepcji. Autorami koncepcji projektu FAMCHIP byłam ja i dr Daniele Vignoli z Uniwersytetu we Florencji (o podobnym stażu doktorskim do mnie, gdyż swoją pracę doktorską obronił w 2008r.).

W ramach projektów przyczyniłam się do:

- (1) pogłębienia wiedzy na temat rozpowszechniania się kohabitacji w Polsce,
- (2) scharakteryzowania grupy kobiet bezdzietnych w Polsce,
- (3) pogłębienia wiedzy na temat powiązań pomiędzy zachowaniami prokreacyjnymi a aktywnością zawodową kobiet,
- (4) zbadania zależności pomiędzy zachowaniami prokreacyjnymi a posiadaniem własnego mieszkania,
- (5) pogłębienia wiedzy na temat powiązań pomiędzy ryzykiem rozpadu małżeństw a poziomem wykształcenia kobiet i ich aktywnością zawodową oraz
- (6) analizy wpływu posiadania dzieci oraz zawierania i rozpadu związków na zadowolenie z życia.

Poniżej w skrócie przedstawiam moje dokonania w sześciu wyżej przedstawionych obszarach.

(1) Rozpowszechnianie się kohabitacji w Polsce

Kohabitacja stała się powszechną formą zawierania związków w Europie Zachodniej i Północnej. W Polsce według danych z Narodowych Spisów Powszechnych NSP 2002 i 2011 odsetek par żyjących w kohabitacji z reguły nie przekracza 5%. Dane z NSP stanowiły podstawę dotychczasowych badań nad kohabitacją w Polsce (Kwak 1999, Słany 2002, Fihel 2005). Badania te sugerowały, że kohabitacja ma znaczenie marginalne. Podawały one także podstawową charakterystykę społeczno-ekonomiczną kohabitantów. W moich pracach nad kohabitacją prowadzonych przed obroną doktoratu poszerzyłam wiedzę o tym zjawisku w Polsce, korzystając z danych wzdłużnych (a nie przekrojowych jak to dotychczas miało miejsce w badaniach w Polsce). Pokazałam, że intensywność zawierania związków konsensualnych rośnie i że około 30% pierwszych związków tworzonych na początku XXI w. przez kobiety z kohort 1965-1981 to właśnie kohabitacje (Matysiak 2009). Związki tego typu są

jednak krótkotrwałe, często poprzedzają małżeństwo, i stąd też ich udział w ogóle związków obserwowanych w danym roku jest niewielki.

W moich pracach na temat kohabitacji w Polsce opublikowanych po obronie rozprawy doktorskiej przyczyniłam się do dalszego zrozumienia zjawiska kohabitacji w Polsce. Badania nad kohabitacją prowadziłam wraz z dr M. Mynarską (adiunkt na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, obroniła pracę doktorską w 2009r.), która specjalizuje się w analizie danych jakościowych w demografii. Moje doświadczenie w analizie danych ilościowych oraz doświadczenie dr Mynarskiej w analizie danych jakościowych pozwoliły nam na połączenie obu podejść w celu głębszego zbadania zjawiska. W szczególności, wykorzystanie danych jakościowych pozwoliło nam na postawienie nowych hipotez badawczych, które następnie zweryfikowałyśmy na podstawie danych ilościowych, oraz na bardziej pogłębioną interpretację uzyskanych wyników statystycznych. W publikacji [1.10], korzystając z czterostopniowego modelu dyfuzji kohabitacji zaproponowanego przez Kiernan (2002), badałyśmy na jakim etapie rozpowszechniania się kohabitacji znajduje się Polska. W publikacji tej wykorzystałam swoje analizy ilościowe prowadzone przed samą obroną doktoratu (po złożeniu pracy doktorskiej), ale ujęcie problemu, postawione hipotezy badawcze, połączenie analiz ilościowych i jakościowych i interpretacja tych wyników, wykonane we współpracy z dr. M. Mynarską, to osiągnięcia moich prac z okresu po obronie rozprawy doktorskiej. Wykorzystane w pracy wyniki analiz ilościowych pozwoliły nam na pomiar intensywności wchodzenia w kohabitację, analizę zmian tej intensywności w czasie oraz zbadanie jej występowania w określonych grupach społecznych. Analizy na danych jakościowych pozwoliły nam na eksplorację znaczeń, jakie przypisuje się kohabitacji, i pomogły nam w interpretacji uzyskanych wyników. W rezultacie wykazałyśmy, że kohabitacja w Polsce często poprzedza małżeństwo i służy przetestowaniu / sprawdzeniu związku, nie jest jednak postrzegana jako forma związku zastępująca małżeństwo. Nie sprzyja też posiadaniu dzieci. Na tej podstawie wywnioskowałyśmy, że Polska znajduje się na II etapie (spośród czterech) procesu rozpowszechniania się kohabitacji.

W publikacji [3.1], ponownie łącząc podejście jakościowe i ilościowe, przyjrzałyśmy się bliżej zjawisku posiadania dzieci w kohabitacji, starając się odpowiedzieć na pytanie, kto i dlaczego decyduje się na urodzenie dziecka w kohabitacji w Polsce, czyli w kraju, gdzie większość dzieci rodzi się w małżeństwie a osoby żyjące w kohabitacji nie posiadają formalnie statusu pary i nie są prawnie zabezpieczone na wypadek rozpadu związku poprzez rozstanie czy zgon partnera. Czy są to osoby wysoko wykształcone, kontestujące wartości tradycyjne a jednocześnie posiadające zasoby materialne dające względne zabezpieczenie przed ww. ryzykami? Czy też są to osoby gorzej wykształcone, które nie dysponują odpowiednimi środkami materialnymi, bądź osoby, które decydują się na urodzenie dzieci w kohabitacji ze względu na różnego rodzaju przeszkody o charakterze formalnym (stan cywilny jednego z partnerów) bądź subiektywnym (niezadowolenie z jakości związku, niezadowolenie z sytuacji finansowej, negatywne doświadczenia z małżeństwem w przeszłości). W badaniu tym analizy na danych jakościowych zostały wykorzystane w celu postawienia hipotez badawczych, które następnie zostały zweryfikowane na danych ilościowych. Analizy jakościowe zostały przeprowadzone przez dr M. Mynarską na danych z wywiadów pogłębionych zebranych w projekcie FAMWELL. Analizy ilościowe zostały wykonane przeze mnie (model ryzyk konkurencyjnych) na danych z badania ankietowego „Generations and Gender Survey” przeprowadzonego na przełomie 2010/2011 na próbie 20 tys. Polaków w wieku 18-79 lat. Uzyskane wyniki jednoznacznie pokazują, że osoby wychowujące dzieci w kohabitacji częściej należą do drugiej wyróżnionej grupy, czyli grupy osób gorzej wykształconych, posiadających dzieci z poprzednich

związków, niezadowolonych z aktualnego związku, będących po negatywnych doświadczeniach z poprzednim partnerem lub osób, których rodzice mieli nieudany związek. Analizy te pozwalają zatem na odrzucenie hipotezy mówiącej o tym, że większość par decyduje się na posiadanie dzieci w kohabitacji ze względów światopoglądowych (odrzućenie małżeństwa i wartości tradycyjnych). Wynik ten jest zgodny z wynikami dla wielu innych krajów europejskich (Perelli-Harris i in. 2010) czy Stanów Zjednoczonych (Brown i Booth 1996, Edin i Kefalas 2005), prowadzonymi zarówno na danych ilościowych jak i jakościowych. Ma on także ważne znaczenie społeczne, gdyż wskazuje, że pary wychowujące dzieci w kohabitacji to pary gorzej sytuowane materialnie, które w przypadku rozpadu związku mogą w większym potrzebować wsparcia zewnętrznego, a którym jednocześnie, w świetle regulacji obowiązujących w Polsce, wsparcie takie nie przysługuje.

Reasumując, w moich studiach nad kohabitacją przyczyniłam się do pogłębienia wiedzy na ten temat w Polsce poprzez badanie procesu rozprzestrzeniania się kohabitacji w Polsce, lepszego zrozumienia roli kohabitacji procesie formowaniu związków, oraz przeprowadzenia wielowymiarowej charakterystyki osób kohabituujących i posiadających dzieci w kohabitacji.

(2) Ścieżki prowadzące do bezdzietności

Bezdzietność jest w Polsce zjawiskiem słabo zbadanym. Dane z rejestrów urodzeń wskazują jednak, że wśród kobiet, które zbliżają się do końca wieku reprodukcyjnego, odsetek bezdzietnych wynosi około 15% w kohorcie kobiet urodzonych w 1965r. (Frejka i Sardon 2006) i około 18% w kohorcie kobiet urodzonych w 1970r. (obliczenia własne na danych z rejestru urodzeń). Są to najwyższe odsetki w Europie Środkowo-Wschodniej. Do tej pory nie było jednak wiadomo, kim są kobiety bezdzietne w Polsce. Ponownie pojawia się pytanie czy są to w większości kobiety wysoko wykształcone i pracujące, odrzucające wartości rodzinne, czy też raczej kobiety gorzej wykształcone, o słabych zasobach materialnych.

Na pytanie to udzieliliśmy odpowiedzi w publikacjach [1.3] i [3.3]. Obie publikacje zostały zainicjowane przeze mnie: sformułowałam cele badawcze a także zaproponowałam, aby ścieżki prowadzące do bezdzietności badać za pomocą analizy sekwencji, która dotychczas nie była wykorzystywana do tego celu ani w literaturze krajowej ani międzynarodowej a której zastosowanie przynosi określone korzyści (co zostanie omówione później). Dr M. Mynarska opracowała tło teoretyczne publikacji a analizy dla Polski prowadzone były pod moim kierunkiem przez magistrantkę Annę Rybińską.

W pracy [3.3] zrekonstruowałyśmy ścieżki życia kobiet urodzonych w latach 1965-1974, które pozostały bezdzietne do ukończenia 37 roku życia (odsetek kobiet rodzących pierwsze dziecko po ukończeniu 37 roku życia jest bardzo niski – w 2011 wyniósł 2,6%), biorąc pod uwagę ich kariery zawodowe, edukacyjne i posiadanie partnera. Nasze analizy były wykonane na danych z badania ankietowego specjalnie zaprojektowanego w ramach projektu FAMWELL w celu zebrania informacji o kobietach bezdzietnych (badanie ankietowe „Bezdzietność i późna płodność” 2011r.). Pokazały one, że populacja kobiet bezdzietnych jest silnie zróżnicowana i trudno o jednoznaczne wyróżnienie czynników prowadzących do bezdzietności, poza trudnościami ze znalezieniem partnera życiowego. Na grupę kobiet bezdzietnych składają się bowiem zarówno kobiety wysoko wykształcone o nieprzerwanych karierach zawodowych jak i kobiety nisko wykształcone niemal nieprzerwanie pracujące od momentu ukończenia edukacji (obie wymienione tu grupy są niemalże równoliczne) a także kobiety nisko wykształcone i pozostające w bierności przez większość czasu od momentu

ukończenia edukacji. Generalnie wyniki naszych analiz każą odrzucić hipotezę mówiącą o tym, że bezdzietność w Polsce wiąże się jednoznacznie z rosnącą orientacją kobiet na karierę zawodową.

W ramach projektu FAMCHIP zaproponowałam partnerom z Włoch przeprowadzenie podobnych analiz na danych włoskich. Wyniki tych analiz zaprezentowaliśmy w publikacji [1.3]. Pokazują one, że ścieżki prowadzące do bezdzietności są stosunkowo podobne w obu krajach. Obecnie w tym samym zespole prowadzimy analizy dla Niemiec, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych, które mają na celu zweryfikowanie hipotezy o uniwersalności ścieżek prowadzących do bezdzietności względem hipotezy o ich zależności od uwarunkowań krajowych.

Prace badawcze zaprezentowane w publikacjach [1.3] i [3.3] nie tylko dostarczają nowej wiedzy o populacji kobiet bezdzietnych w Polsce i we Włoszech, ale także proponują nową metodę analizy procesu pozostawania bezdzietną (jest to moja autorska propozycja), która pozwala na prześledzenie tych ścieżek, biorąc pod uwagę nie tylko czas przebywania w kolejnych stanach (czas spędzony w zatrudnieniu, czas spędzony w związku), ale także kolejność wystąpienia zdarzeń w każdej z badanych karier. Polega ona na wykorzystaniu analizy sekwencji do rekonstrukcji ścieżek prowadzących do bezdzietności. Poprzednie badania nad bezdzietnością prowadzone dla innych krajów europejskich opierały się na porównaniu miar syntetyzujących doświadczenia zebrane w cyklu życia w momencie ukończenia wieku reprodukcyjnego (takich jak liczba lat doświadczenia zawodowego, liczba lat spędzonych w związku, wiek zawarcia pierwszego związku) dla kobiet bezdzietnych i matek (np. Keizer i in. 2008, Tanturri i Mencarini 2008). Takie podejście do problemu ma jednak istotne wady, gdyż zmienne wykorzystywane do predykcji prawdopodobieństwa pozostania bezdzietną są jednocześnie determinowane przez fakt posiadania dziecka w przeszłości (np. liczba lat doświadczenia zawodowego może być większa dla kobiet bezdzietnych nie tylko dlatego, że kobiety pracujące mogą unikać macierzyństwa, ale także dlatego, że matki doświadczają przerw w pracy zawodowej, co determinuje liczbę lat spędzonych w zatrudnieniu). Ponadto, analizy prowadzone do tej pory (korzystające z miar syntetycznych) miały na celu przeważnie wyróżnienie najważniejszych czynników prowadzących do bezdzietności, podczas gdy nasze analizy pokazały, że takie podejście znacząco upraszcza rzeczywistość, gdyż ścieżki prowadzące do bezdzietności są dużo bardziej zróżnicowane niż wskazywałyby na to wyniki dotychczasowych analiz.

(3) Powiązania pomiędzy zachowaniami prokreacyjnymi a aktywnością zawodową kobiet

Moje badania realizowane w ramach rozprawy doktorskiej pokazały, że praca zawodowa kobiet niekoniecznie prowadzi do opóźniania czy rezygnacji z decyzji o dziecku. Mianowicie, wykazałam, że w krajach nordyckich a także w krajach post-socjalistycznych (w tym w Polsce) wykonywanie pracy zawodowej nie różnicuje ryzyka urodzenia pierwszego i kolejnych dzieci w przeciwieństwie do pozostałych grup krajów europejskich (anglojęzycznych, niemieckojęzycznych a zwłaszcza krajów Europy Południowej). Wynik dla krajów nordyckich tłumaczyłam dobrymi warunkami łączenia pracy zawodowej z opieką a wynik dla krajów post-socjalistycznych efektem dochodowym (praca zawodowa kobiet w tym regionie, mimo że stoi w konflikcie z opieką nad dziećmi, stanowi jednocześnie ważne źródło dochodu gospodarstw domowych) w połączeniu z międzygeneracyjnym transferem wartości i zachowań (praca zawodowa starszych pokoleń kobiet w okresie gospodarki planowanej). Po obronie pracy doktorskiej kontynuowałam prace nad powiązaniami pomiędzy płodnością i aktywnością zawodową kobiet. Swoje prace nad tym zagadnieniem prowadziłam, podejmując kilka wątków badawczych. Po pierwsze, w analizach porównawczych potwierdziłam

wcześniejszy wynik mówiący o tym, że praca zawodowa kobiet w Polsce jest ważnym warunkiem tworzenia rodziny. Po drugie, badałam, czy i jakie cechy społeczno-zawodowe różnicują relację między zachowaniami prokreacyjnymi a aktywnością zawodową kobiet w Polsce. Skupiłam się tutaj nad badaniem wpływu takich cech, jak poziom wykształcenia czy realizowany zawód. Po trzecie, analizowałam uwarunkowania instytucjonalne i kulturowe podejmowania decyzji o dziecku i pracy zawodowej a także wpływ tych uwarunkowań na obie zmienne.

W publikacji [1.6] wraz z dr D. Vignoli (Uniwersytet we Florencji, obronił doktorat w 2008r.) potwierdziliśmy wnioski z moich poprzednich badań, mówiące o tym, że praca zawodowa kobiet w Polsce stanowi ważny warunek tworzenia rodziny, pomimo tego, że stoi w konflikcie z opieką nad dziećmi. Wniosek ten wyciągnęliśmy na podstawie wyników analizy porównawczej powiązań pomiędzy zatrudnieniem kobiet i płodnością w dwóch krajach, Polsce i Włoszech. Kraje te wybraliśmy do analizy porównawczej, gdyż w okresie objętym badaniem charakteryzowały się one podobnie miernymi warunkami łączenia pracy zawodowej z opieką (słaby dostęp do instytucji opieki nad najmłodszymi dziećmi, ograniczone możliwości pracy w niepełnym wymiarze, niska akceptacja społeczna dla pracy zawodowej matek). Nasza metoda analizy polegała na łącznym szacowaniu intensywności przejścia do pierwszego i drugiego dziecka, prawdopodobieństwa wykonywania pracy zawodowej przed urodzeniem pierwszego dziecka jak i intensywności powrotu do zatrudnienia po urodzeniu pierwszego dziecka (czyli narzędziem były modele wieloprocessowe). Takie podejście analityczne pozwoliło nam na uwzględnienie nieobserwowalnej orientacji kobiet na rodzinę i pracę zawodową, których pominięcie w analizie mogłoby doprowadzić do przeszacowania bądź niedoszacowania wpływu pracy zawodowej kobiet na poczęcie pierwszego i drugiego dziecka jak i wpływu posiadania dzieci na prawdopodobieństwo podjęcia pracy po urodzeniu pierwszego dziecka. Wyniki naszych analiz, przeprowadzonych na danych retrospektywnych (dla Polski badanie ankietowe „Biografie zawodowe, rodzinne i edukacyjne” przeprowadzone w 2006r.) pokazały, że praca zawodowa kobiet nie wywiera negatywnego wpływu na przejście do pierwszego i drugiego dziecka w Polsce w przeciwieństwie do Włoch. Ponadto, 3,5 roku po urodzeniu pierwszego dziecka prawdopodobieństwo pozostawania poza zatrudnieniem wśród Polek jest niższe niż wśród Włosek (wcześniej relacja ta jest odwrotna, co wynika prawdopodobnie z różnic w regulacjach urlopów wychowawczych w obu krajach). Reasumując, pomimo podobnych trudności z łączeniem pracy zawodowej z opieką w obu krajach, praca zawodowa kobiet w mniejszym stopniu ogranicza zachowania prokreacyjne kobiet w Polsce niż we Włoszech a posiadanie dzieci zdaje się mieć mniej negatywny wpływ na powrót do pracy po ukończeniu urlopu wychowawczego. Opisane tutaj analizy, przedstawione w publikacji [1.6], stanowią, według mojej najlepszej wiedzy, pierwsze tak bardzo pogłębione i wykorzystujące zaawansowane metody analizy studium porównawcze zrealizowane dla Polski w temacie zależności między aktywnością zawodową kobiet i płodnością. W pracy tej oboje opracowaliśmy koncepcję badania, moja rola była jednak kluczowa w modelowaniu badanych zjawisk a także w opracowaniu koncepcji teoretycznej publikacji.

Dalsze analizy, które prowadziłam samodzielnie i przedstawiłam w publikacji [3.2], pokazują, że wpływ pracy zawodowej kobiet na ich zachowania prokreacyjne jest zróżnicowany ze względu na status społeczno-ekonomiczny i zawodowy Polek. Praca zawodowa kobiet z wykształceniem wyższym nie różnicuje istotnie ryzyka urodzenia pierwszego czy drugiego dziecka. Sytuacja ta wygląda zupełnie inaczej wśród kobiet nisko wykształconych: wykonywanie pracy zawodowej przez tę grupę kobiet wiąże się z wyższą skłonnością do opóźniania momentu urodzenia pierwszego jak i drugiego dziecka. Brak negatywnego wpływu pracy zawodowej na zachowania prokreacyjne wśród kobiet z

wykształceniem wyższym może wynikać z ich większej orientacji na pracę zawodową (która jednocześnie nie wyklucza posiadania rodziny), wyższych dochodów, które umożliwiają sfinansowanie usług opiekuńczych czy charakterystyk wykonywanej pracy (większa autonomia w pracy, większa elastyczność czasu i miejsca pracy, itp.), które pozwalają w większym stopniu na łączenie pracy zawodowej z opieką. Bliższe zrozumienie tej zależności byłoby możliwe, gdyby historie zawodowe kobiet wykorzystane w analizie zawierały szczegółowe informacje o wykonywanej pracy, w tym informacje o dochodach uzyskiwanych z pracy. W Polsce brak jednak danych panelowych, które pozwalałyby na przeprowadzenie analiz pogłębionych wpływu charakterystyk pracy zawodowej na przejście do pierwszego i drugiego dziecka (wyjątkiem jest Diagnoza Społeczna, w której jednak liczba urodzeń w okresie objętym badaniem była zbyt niska, aby przeprowadzić takie badanie). W związku z powyższym w swoich analizach wykorzystywałam dostępne mi informacje, takie jak wykonywany zawód oraz sektor zatrudnienia (publiczny / prywatny). W modelach analizy historii zdarzeń, wykorzystanych w badaniu, uwzględniłam zmienną „kierunek wykształcenia” w celu przynajmniej częściowej eliminacji selekcji kobiet zorientowanych na rodzinę w zawody związane z pracą z dziećmi i opieką (por. Van Bavel 2010). Uzyskane przeze mnie wyniki pokazują, że ryzyko urodzenia dziecka przez kobiety pracujące wysoko wykształcone rzeczywiście zależy od wykonywanego zawodu i jest niższe dla kobiet pracujących na dobrze płatnych, ale jednocześnie wymagających wysokiej dyspozycyjności stanowiskach menedżerskich oraz specjalistycznych w dziedzinie nauk ścisłych, ekonomii i zarządzania niż w gorzej płatnych ale wysoce sfeminizowanych zawodach realizowanych w zakresie ochrony zdrowia czy oświaty. Sugerowałoby to, że to raczej warunki wykonywania pracy zawodowej a nie uzyskiwane dochody z pracy sprzyjają rozwojowi rodzin kobiet wysoko wykształconych. Przyszłe analizy powinny niewątpliwie skupić się na zbadaniu konkretnych czynników związanych z wykonywaniem określonych zawodów, które mają decydujący wpływ na poziom kosztów alternatywnych posiadania dzieci, kształtując decyzje prokreacyjne kobiet (np. stabilność zatrudnienia, sztywność / elastyczność godzin pracy, czas pracy, wymagania dotyczące dyspozycyjności, profile zarobkowe czy możliwości awansu, itd.). Wskazane byłoby także zastosowanie innych metod eliminacji efektów selekcji kobiet o wysokiej orientacji na rodzinę do zawodów związanych z opieką i pracą z dziećmi niż metoda wykorzystana w badaniu, w celu potwierdzenia uzyskanych wyników. Prowadzone przeze mnie prace badawcze nie przesądzają bowiem co dokładnie stoi za różnicującym wpływem statusu społeczno-ekonomicznego i zawodowego na relację pomiędzy pracą zawodową kobiet a ich zachowaniami prokreacyjnymi. Pokazują one jednak że status ten niewątpliwie ma znaczenie a także pozwalają na postawienie nowych hipotez i wskazanie dalszych kierunków zbierania danych i prowadzenia badań w tym zakresie. Nie są mi znane inne analizy w tym temacie dla Polski o takim poziomie szczegółowości.

W swoich pracach badawczych analizowałam także uwarunkowania instytucjonalno-kulturowe decyzji kobiet o posiadaniu dzieci oraz podjęciu i kontynuacji przez nie pracy zawodowej. W publikacji [2] dokonałam konceptualizacji uwarunkowań łączenia pracy zawodowej z opieką, wyróżniając trzy wymiary tych uwarunkowań: związane z polityką rodzinną, strukturami rynku pracy i normami społecznymi dotyczącymi ról kobiet i mężczyzn. Korzystając z istniejących koncepcji teoretycznych oraz badań empirycznych przedyskutowałam rolę tych wymiarów oraz zidentyfikowałam szereg czynników, które się na nie składają. Następnie skonstruowałam indeksy, które mierzą natężenie konfliktu pomiędzy pracą zawodową i opieką wynikającego z (a) braku rozwiązań polityki rodzinnej ukierunkowanych na łączenie pracy z opieką, (b) sztywności struktur rynku pracy, (c) tradycyjnej percepcji ról kobiet i mężczyzn za pomocą odpowiednich indeksów. Zaproponowałam także indeks sumaryczny dokonujący pomiaru całkowitego poziomu konfliktu. Wyznaczyłam wartości tych

indeksów dla krajów Unii Europejskiej, które następnie uszeregowałam te kraje ze względu na natężenie konfliktu instytucjonalnego, strukturalnego i kulturowego. Publikacja [2] stanowi rozdział w książce, która w większości prezentuje wyniki mojej rozprawy doktorskiej. Rozdział ten nie wchodził jednak w skład mojej rozprawy doktorskiej, został on przygotowany po jej obronie w ramach prac nad publikacją książki w Wydawnictwie Springer. Zastąpił on inny rozdział, który omawiał znaczenie polityki rodzinnej, struktur rynku pracy i norm społecznych kobiet i mężczyzn oraz ich zróżnicowanie w krajach europejskich, nie dokonywał jednak pomiaru konfliktu między pracą zawodową kobiet a opieką nad dziećmi wynikającego z braku rozwiązań polityki rodzinnej ukierunkowanych na łączenie pracy z opieką, sztywności rynku pracy czy tradycyjnej percepcji ról kobiet i mężczyzn. Pomysł na dokonanie takiego pomiaru oraz pomiar to osiągnięcia okresu moich prac badawczych po doktoracie. Według mojej najlepszej wiedzy są to pierwsze tego rodzaju indeksy w literaturze międzynarodowej, dokonujące kompleksowego pomiaru konfliktu pomiędzy pracą zawodową kobiet i opieką nad dziećmi wynikającego z trzech wyróżnionych przeze mnie źródeł konfliktu. Indeksy te wzbudziły zainteresowanie organizacji Population Europe, odpowiedzialnej za upowszechnianie wyników badań naukowych w środowisku nieakademickim, w tym wśród decydentów polityki społecznej. Organizacja ta zaprosiła mnie do współudziału w przygotowaniu opracowania „Mission not accomplished? New Evidence on Parenthood in Europe” <http://www.population-europe.eu/policy-brief/mission-not-accomplished>, mającym na celu upowszechnienie wyników badań na temat decyzji i zachowań prokreacyjnych Europejczyków. W opracowaniu wykorzystałam skonstruowane przeze mnie indeksy konfliktu między pracą zawodową i opieką nad dziećmi w celu uszeregowania krajów Unii Europejskiej według natężenia tego konfliktu.

Korzystając z opracowanej przeze mnie konceptualizacji uwarunkowań łączenia pracy zawodowej z opieką dokonałam także pogłębionej analizy kontekstu instytucjonalno-kulturowego podejmowania decyzji o dziecku i pracy zawodowej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w okresie po ich wstąpieniu do UE (publikacja [1.9]). Kraje te są nadal stosunkowo rzadko uwzględniane w literaturze międzynarodowej. Poprzez swoją publikację przyczyniłam się zatem do upowszechnienia wiedzy na ich temat. Ponadto, pokazałam, że także w tym obszarze Europy (nie tylko w krajach Europy Zachodniej) kraje, które cechują się lepszymi uwarunkowaniami łączenia pracy zawodowej z opieką, charakteryzują się wyższą płodnością.

Swoje prace nad pomiarem konfliktu pomiędzy pracą zawodową kobiet a opieką nad dziećmi, rozpoczęte w ramach publikacji [2] kontynuowałam wraz z dr Dorotą Węziak-Białowolską (obroniła doktorat w 2008r., specjalizuje się w konstrukcji indeksów agregatowych). Ich wynikiem stała się publikacja [1.1]. W rezultacie tych prac poszerzyłam konceptualizację uwarunkowań łączenia pracy zawodowej z opieką nad dzieckiem a dr Węziak-Białowolska, w konsultacji ze mną, wprowadziła innowacje metodologiczne do wcześniej zaproponowanych przeze mnie indeksów (np. uwzględnienie w konstrukcji wskaźników możliwych korelacji między zmiennymi wskaźnikowymi, analiza wrażliwości i niepewności, wykorzystanie średniej uogólnionej do agregacji zmiennych). Wyznaczone w toku tych prac indeksy dotyczą nowego okresu czasu i są oparte na szerszym zakresie zmiennych wskaźnikowych.

Wreszcie przeprowadziłam analizę wpływu urlopów wychowawczych (elementu kontekstu instytucjonalnego, którego wpływ na relację między pracą zawodową kobiet i płodnością jest ambiwalentny) na przejście do drugiego dziecka i intensywność powrotu do pracy po urodzeniu pierwszego dziecka (publikacja [1.2]). Analizę tę przeprowadziłam we współpracy z I. Szalną (wówczas doktorantką Węgierskiej Akademii Nauk). Badanie zostało przygotowane według mojej

autorskiej koncepcji. Byłam także odpowiedzialna za zaproponowanie i przeprowadzenie analiz. Współautorka przygotowała dane dla Węgier oraz dostarczyła mi informacji o regulacjach prawnych urlopów na Węgrzech i ogółu kontekstu społeczno-ekonomicznego i instytucjonalnego Węgier w zakresie formowania i rozwoju rodzin. Wartością tego badania jest porównanie zachowań kobiet w krajach, które charakteryzują się podobnym poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego, przeszłością socjalistyczną, w której promowano aktywność zawodową kobiet, i stosunkowo tradycyjnymi poglądami na społeczne role kobiet, a które jednocześnie różnią się rozwiązaniami dotyczącymi urlopów. Takie ujęcie (mojego autorstwa) pozwoliło nam na wnioskowanie o tym, jak wysokość i konstrukcja zasiłku wychowawczego wpływają na zachowania prokreacyjne kobiet oraz ich powroty do pracy. Ujęcie to zasługuje na podkreślenie, ponieważ analiza wpływu instrumentów polityki społecznej na zachowania jednostek jest z reguły trudna do przeprowadzenia. Analiza taka często bazuje na porównaniu zachowań jednostek korzystających z danego instrumentu i jednostek nie korzystających z tego instrumentu. Problem polega jednak na tym, że osoby korzystające z danego instrumentu mogą charakteryzować się określonymi nieobserwowalnymi charakterystykami, które jednocześnie wpływają na zachowania tych jednostek w sferze potencjalnego oddziaływania tego instrumentu. Na przykład, kobiety przebywające na długich urloпах wychowawczych mogą cechować się stosunkowo wysoką orientacją na rodzinę i niską orientacją na pracę zawodową i w związku z tą orientacją (a nie w wyniku oddziaływania urlopu wychowawczego) mogą być bardziej skłonne zdecydować się na drugie dziecko i mniej skłonne wrócić do pracy. W badaniu przedstawionym w publikacji [1.2] nie oparliśmy naszego wnioskowania wyłącznie na porównaniu zachowań kobiet będących i nie będących na urloпах, ale dodatkowo wprowadzyliśmy porównanie zachowań kobiet w dwóch relatywnie podobnych kontekstach instytucjonalno-kulturowych łączenia pracy zawodowej z opieką, różniących się jednak hojnością świadczeń wypłacanych w czasie urlopu. Takie podejście jest zgodne z rekomendacją Neyer i Andersson (2008). Nasze analizy pokazały, że kobiety na Węgrzech, gdzie urlopy w analizowanym okresie były lepiej płatne, przebywają na urloпах dłużej, odraczają w czasie powrót do pracy i wykorzystują pobyt na urlopie do urodzenia drugiego dziecka. W Polsce natomiast, gdzie w analizowanym okresie zasiłki wychowawcze wypłacane były tylko dla kobiet najuboższych, kobiety wracały na rynek pracy znacznie szybciej niż kobiety na Węgrzech i raczej nie wykorzystywały faktu przebywania na urlopie do poczęcia drugiego dziecka. Zrealizowane badanie wzbudziło zainteresowanie organizacji Population Europe, odpowiedzialnej za upowszechnianie wyników badań naukowych w środowisku nieakademickim, w tym wśród decydentów polityki społecznej. W efekcie zostaliśmy poproszeni o przygotowanie krótkiego tekstu do Population Insights wydawanego przez tę organizację: <http://www.population-europe.eu/population-insight/population-insights-no-01>

(4) Zależności pomiędzy zachowaniami prokreacyjnymi a posiadaniem własnego mieszkania

W swoich pracach badawczych prowadzonych po obronie doktoratu badałam zachowania prokreacyjne nie tylko z punktu widzenia ich powiązań z aktywnością zawodową kobiet, ale także z punktu widzenia ich powiązań z sytuacją mieszkaniową jednostki. Skoncentrowałam się tutaj na posiadaniu bądź nie własnego mieszkania lub jego braku. Temat ten nie był wcześniej przedmiotem badań pogłębionych w Polsce. Jest to zaskakujące z co najmniej dwóch względów. Po pierwsze, posiadanie własnego mieszkania jest w literaturze demograficznej uznawane za jeden z ważnych warunków założenia rodziny (Hobcraft i Kiernan 1995, Mulder 2006b) i rzeczywiście badania empiryczne potwierdzają, że trudności z nabyciem własnego mieszkania prowadzą do opóźniania

decyzji o dziecku (Mulder i Wagner 2001, Michelin i Mulder 2005). Przypuszcza się także, że efekt ten może być szczególnie silny w krajach, w których nabycie mieszkania jest trudne ze względu na wysokie ceny mieszkań i trudności z otrzymaniem kredytu hipotecznego (Mulder i Billari 2010). Po drugie, wzrost cen mieszkań obserwowany od początku transformacji ustrojowej, który znacząco nasilił się po wejściu Polski do UE spowodował, że nabycie własnego mieszkania stało się bardzo trudne i często wiązało się z podjęciem wysokiego kredytu hipotecznego. Na znaczenie trudności w nabyciu własnego mieszkania dla decyzji o pierwszym dziecku i dla dalszego rozwoju rodziny wskazano w programie polityki rodzinnej Prezydenta RP „Dobry Klimat dla Rodziny” (Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2013), jednak temat ten nie podlegał pogłębionym badaniom na poziomie indywidualnym przez cały okres transformacji ustrojowej jak i po wejściu Polski do UE.

Zależność pomiędzy posiadaniem własnego mieszkania a wejściem w rodzicielstwo zbadałam na próbie kobiet urodzonych w latach 1971-1981, korzystając z danych retrospektywnych pochodzących z badania ankietowego „Biografie zawodowe, rodzinne i edukacyjne” przeprowadzonego w 2006 r. Badanie to zostało przygotowane według mojej autorskiej koncepcji jeszcze w okresie przed obroną pracy doktorskiej. Koncepcja ta zakładała włączenie do badania zarówno pełnych historii rodzinnych jak i migracyjno-mieszkaniowych. W analizie zależności między posiadaniem własnego mieszkania a zostaniem rodzicem wykorzystałam analizę historii zdarzeń. Wyniki moich analiz, przedstawione w samodzielnej publikacji [1.8], rzeczywiście wskazują na istnienie silnej dodatniej zależności pomiędzy zamieszkiwaniem we własnym mieszkaniu a zostaniem rodzicem. Podobnej dodatniej zależności nie zaobserwowałam pomiędzy ryzykiem poczęcia pierwszego dziecka a wynajmowaniem mieszkania czy zamieszkiwaniem u rodziców. Oznacza to, że dla decyzji o pierwszym dziecku znaczenie ma nie tylko samodzielne zamieszkiwanie, które może dać już wynajem mieszkania, ale także inne walory związane z posiadaniem własnego mieszkania, takie jak poczucie stabilności zamieszkiwania, a także komfortu mieszkaniowego czy psychicznego.

Reasumując, przeprowadzone przeze mnie badanie zależności pomiędzy posiadaniem własnego mieszkania a zostaniem rodzicem jest pierwszym badaniem pogłębionym zależności pomiędzy posiadaniem własnego mieszkania i zachowaniami prokreacyjnymi w Polsce. Dostarcza ono nowe wyniki empiryczne w niezbadanym wcześniej obszarze, tworzy podwaliny do dalszych badań w tym zakresie w Polsce a także stwarza podstawy kształtowania polityki mieszkaniowej i rodzinnej.

(5) Powiązania pomiędzy ryzykiem rozpadu małżeństw a poziomem wykształcenia kobiet i ich aktywnością zawodową

Modele teoretyczne nie dostarczają jednoznacznych wskazań na temat kierunku wpływu poziomu wykształcenia kobiet i ich aktywności zawodowej na ryzyko rozpadu małżeństw poprzez rozwód. Z jednej strony oczekuje się, że małżeństwa kobiet lepiej wykształconych i pracujących charakteryzują się wyższym ryzykiem rozpadu, gdyż kobiety te charakteryzują się większą niezależnością finansową i mają lepsze zasoby (intelektualne, w postaci sieci wsparcia czy materialne), które pozwalają im na przeprowadzenie rozwodu i samodzielne życie po rozwodzie (Becker 1981, Hobson 1990, Ruggles 1997). Z drugiej jednak strony, niektóre modele teoretyczne sugerują, że to małżeństwa kobiet gorzej wykształconych charakteryzuje wyższe ryzyko rozpadu, gdyż pary o niższym wykształceniu i gorszych zasobach w większym stopniu narażone są na trudności finansowe i mogą mieć gorsze zdolności rozwiązywania konfliktów (Oppenheimer 1997, Cherlin 2000, Sayer i Bianchi 2000).

Zależność między poziomem wykształcenia a ryzykiem rozpadu małżeństw w krajach europejskich była przedmiotem wielu badań empirycznych. Za wyjątkiem badania przeprowadzonego przez Härkönen i Dronkers (2006), które oparte było na danych z wczesnych lat 1990-tych, brak było jednak badań porównawczych w tym zakresie na dużą skalę (większość badań ograniczała się do jednego kraju lub porównań na małą skalę). Lukę tę wypełniliśmy publikacją [1.4], w której, wraz z M. Styrac (wówczas doktorantka w SGH) i dr D. Vignoli, dokonaliśmy meta-analizy dotychczasowych badań empirycznych na temat wpływu poziomu wykształcenia kobiet na ryzyko rozwodu. Moim wkładem w tę publikację było opracowanie koncepcji analiz a także znajomość metody meta-analizy i wykonanie analiz empirycznych. Ponadto we współpracy ze współautorami uczestniczyłam w opracowaniu koncepcji teoretycznej publikacji, interpretacji wyników w świetle tej koncepcji oraz przygotowaniu tekstu artykułu. W ramach badania oszacowałam meta-regresje, w których badałam zróżnicowanie efektu wpływu poziomu wykształcenia kobiet na ryzyko rozwodu w czasie jak i w perspektywie porównawczej między krajami. Poprzez włączenie zmiennych kontekstualnych na poziomie kraju analizowaliśmy także, jak badane efekty zależą od kontekstu krajów, w tym poziomu emancypacji zawodowej kobiet oraz trudności z uzyskaniem rozwodu. Zrealizowane badanie ujawniło, że dodatnia w przeszłości zależność między poziomem wykształcenia kobiet a ryzykiem rozwodu uległa osłabieniu a krajach nordyckich stała się nawet ujemna. Co więcej, badanie to pokazało, że dodatnia relacja między poziomem wykształcenia kobiet a ryzykiem rozwodu jest słabsza w krajach, gdzie łatwiej uzyskać rozwód oraz w krajach o wyższym poziomie niezależności zawodowej kobiet. W krajach tych możliwości uzyskania rozwodu a także „pozwolenia sobie na rozwód” przez kobiety o gorszych zasobach finansowych są lepsze. Zrealizowane badanie stanowi ważny wkład do literatury międzynarodowej dotyczącej zależności między poziomem wykształcenia a ryzykiem rozwodu, gdyż pokazuje, że kierunek zależności między poziomem wykształcenia kobiet a ryzykiem rozwodu może być zależny od kontekstu kraju. Wskazuje także, jakie zmienne kontekstualne mają znaczenie dla kierunku omawianej zależności.

Oprócz badania porównawczego wykonałam także badanie krajowe na podobny temat. W ramach projektu FAMWELL zaproponowałam doktorantce M. Styrac wykonanie analizy relacji między ryzykiem rozwodu a aktywnością zawodową kobiet w Polsce. Pośrednio uwzględniliśmy wpływ czynników kontekstualnych na kształtowanie się tej relacji poprzez analizę jej zmian w czasie (publikacja [3.4]). Testowałyśmy 2 konkurencyjne hipotezy badawcze: (H1) Kobiety aktywne zawodowo charakteryzowały się niższym ryzykiem rozpadu małżeństw w czasie gospodarki rynkowej niż w czasie gospodarki centralnie planowanej (mechanizm gromadzenia zasobów: dochody kobiet w czasie gospodarki rynkowej, tj. w okresie wzrostu niestabilności zatrudnienia i bezrobocia, stanowią ważny wkład do budżetu gospodarstwa domowego i służą dywersyfikacji ryzyka utraty pracy przez jednego z partnerów); (H2) Kobiety aktywne zawodowo charakteryzowały się wyższym ryzykiem rozpadu małżeństw w czasie gospodarki rynkowej niż w czasie gospodarki centralnie planowanej (mechanizm zależności ekonomicznej kobiet: zależność ekonomiczna matek od ich partnerów wzrosła w okresie gospodarki rynkowej w skutek osłabienia się wsparcia państwa dla rodzin i świadczenia usług społecznych). W celu przetestowania tych hipotez M. Styrac, w konsultacji ze mną, wykonała szczegółową analizę rozwiązań polityki rodzinnej oraz społecznych norm wobec łączenia pracy zawodowej z opieką w okresie przed i po 1989r. a także przeprowadziła analizę historii zdarzeń na danych retrospektywnych pochodzących z badania ankietowego „Generations and Gender Survey” zgromadzonych w 2010 r. Analizy te wskazują na przewagę mechanizmu zależności ekonomicznej kobiet nad mechanizmem gromadzenia zasobów. Oznacza to, że w Polsce kierunek zmian zależności między zasobami społeczno-ekonomicznymi a ryzykiem rozwodu był odwrotny od kierunku zmian

obserwowanego w Europie Zachodniej. Wniosek ten nie zaskakuje jednak, gdy weźmiemy pod uwagę, że kraje Europy Zachodniej doświadczyły rozwoju państwa dobrobytu i zwiększyły wsparcie dla samotnych matek oraz na łączenie pracy zawodowej z rodziną a także doświadczyły wzrostu emancypacji zawodowej kobiet, podczas gdy w Polsce warunki łączenia pracy zawodowej z opieką nad dzieckiem w okresie 1990-2008 uległy pogorszeniu w stosunku do sytuacji obserwowanej w czasie gospodarki planowanej a państwo wycofało się z aktywizacji zawodowej kobiet, która była silnie wspierana przed 1989r. (Fodor i in. 2002, Balcerzak-Paradowska i in. 2003, Heinen i Wator 2006). Przeprowadzone przez nas badanie jest - według mojej wiedzy - pierwszym badaniem zależności między aktywnością zawodową kobiet a ryzykiem rozwodów zrealizowanym na danych indywidualnych w Polsce, w którym dodatkowo porównano sytuację przed jak i po upadku systemu socjalistycznego.

(6) Badanie wpływu posiadania dzieci oraz zawierania i rozpadu związków na zadowolenie z życia

Demografowie zainteresowali się badaniem wpływu formowania, rozwoju i rozpadu rodzin na poczucie szczęścia w ubiegłym dziesięcioleciu (Kohler i in. 2005, Billari i Kohler 2009, Margolis i Myrskylä 2010). Ideą przewodnią tego zainteresowania było zbadanie czy formowanie związków i posiadanie dzieci przynosi jednostkom korzyści z punktu widzenia ich dobrostanu psychicznego. Moje prace badawcze w tym temacie dostarczają pierwszego materiału empirycznego dla Polski w tym zakresie. Prace te prowadzone były w ramach projektu FAMWELL, którym kierowałam. Za jeden z głównych celów tego projektu postawiłam analizę wpływu zachowań związanych z formowaniem, rozwojem i rozpadem rodzin na poczucie szczęścia.

Badania w tym temacie prowadziłam w dużej mierze z dr A. Baranowską-Rataj (członek zespołu FAMWELL, obroniła doktorat w 2011 r.). W publikacji [1.7] analizowałyśmy wpływ posiadania dzieci a w publikacji [3.5] dodatkowo wpływ tworzenia i rozpadu małżeństw na poczucie szczęścia kobiet i mężczyzn. Wraz ze współautorką opracowałam specyfikację modeli empirycznych, oszacowałam te modele, dokonałam interpretacji wyników i przygotowałam tekst do publikacji. Do wykonania analiz wykorzystaliśmy dane pochodzące z Diagnozy Społecznej, które analizowałyśmy za pomocą metod ekonometrii panelowej (model regresji probitowej z korektą Mundlaka oraz modele logitowe z efektami ustalonymi). Wyniki przeprowadzonych przez nas analiz pokazują, że małżeństwo ma znacząco pozytywny wpływ na zadowolenie z życia. Również urodzenie pierwszego dziecka nieznacznie lecz istotnie podnosi zadowolenie z życia; kolejne dzieci nie prowadzą już jednak do dalszego wzrostu zadowolenia z życia. Rozwód silnie obniża zadowolenie z życia. Wyniki te sugerują, że pozostawanie poza związkiem małżeńskim, rozwód jak i pozostawanie bezdzietnym obniża zadowolenie z życia.

W kolejnym kroku pogłębiłyśmy studium wpływu posiadania dzieci na zadowolenie z życia poprzez skoncentrowanie się na jednej, bardzo specyficznej grupie kobiet, tj. kobiet, które urodziły dzieci poza związkiem małżeńskim (publikacja [1.5]). W badaniu tym połączyłyśmy podejście ilościowe z podejściem jakościowym. Mianowicie, analizy wpływu posiadania dzieci na poczucie szczęścia, rozszerzone o różnicujący wpływ stanu cywilnego w momencie urodzenia dziecka, uzupełniłyśmy analizami na podstawie danych z wywiadów pogłębionych. Mój wkład w to badanie polegał przede wszystkim na wykonaniu przeglądu literatury badań ilościowych na temat wpływu samotnego macierzyństwa na zadowolenie kobiet z życia, wskazania słabości metody badawczej wykorzystanej w

dotychczasowych analizach ilościowych i wykonania – wraz z dr A. Baranowską-Rataj – analiz ilościowych za pomocą metod, które eliminują niektóre z problemów wcześniejszych badań. Miałam także znaczący wkład w opracowaniu tekstu artykułu. Nasze badanie wpływu samotnego macierzyństwa na zadowolenie z życia stanowi zauważalny wkład do literatury międzynarodowej z dwóch powodów. Po pierwsze, zaproponowałyśmy inną metodę analizy wpływu urodzenia dziecka na poczucie szczęścia matek samotnych i zamężnych. Dotychczasowe badania ilościowe w tym zakresie porównywały zadowolenie z życia samotnych matek i matek zamężnych, korzystając z danych przekrojowych. Badania te wskazywały, że samotne matki charakteryzują się niższym zadowoleniem z życia niż matki zamężne (np. Demo i Acock 1996, Cairney i in. 2003, Cunningham i Knoester 2007). Nie uwzględniały one jednak faktu, że samotne matki mogą stanowić wyselekcjonowaną grupę kobiet, których zadowolenie z życia jest ogólnie niskie i fakt ten niekoniecznie musi wynikać z samotnego macierzyństwa, ale z oddziaływania innych, często nieobserwowalnych dla badaczy, czynników, które jednocześnie korelują pozytywnie z prawdopodobieństwem urodzenia dziecka poza związkiem małżeńskim (np. pochodzenie społeczno-ekonomiczne, doświadczenia domu rodzinnego i doświadczenia z dzieciństwa, skłonność do depresji, itp). Czynniki te (a tym samym efekty selekcji) uwzględniliśmy w naszym badaniu poprzez oszacowanie modeli z efektami ustalonymi na danych panelowych. W efekcie nasza analiza pokazała, że urodzenie dziecka przez kobietę niezamężną wcale nie obniża jej zadowolenia z życia. Po drugie, zgodnie z sugestią dr A. Baranowskiej-Rataj, dokonaliśmy integracji podejścia ilościowego i jakościowego, które do tej pory były stosowane osobno i prowadziły do sprzecznych wniosków. Podczas gdy dotychczasowe analizy dla innych krajów realizowane na danych ilościowych wskazywały na negatywny wpływ samotnego macierzyństwa na zadowolenie z życia, analizy na danych jakościowych pokazywały, że urodzenie dziecka pozamałżeńskie ma różnego rodzaju pozytywne skutki dla młodych matek, np. zmotywowało je do podjęcia pracy i ukończenia edukacji (Duncan 2007), nadało sens życiu (SmithBattle 2000, Edin i Kefalas 2005), pozwoliło uzyskać niezależność (Colemann i Cater 2006) czy zmotywowało do porzucenia uzależnień (SmithBattle 2000). Wyniki analiz ilościowych, uzyskane przez nas na podstawie modeli z efektami ustalonymi, nie ujawniają negatywnego wpływu samotnego macierzyństwa na zadowolenie matek z życia i tym samym są zgodne z wynikami analiz na danych jakościowych uzyskanymi w naszym badaniu przez dr M. Mynarską. Wyniki analiz jakościowych pokazały bowiem, zgodnie z wynikami poprzednich badań, że urodzenie dziecka poza związkiem małżeńskim jest nie tylko źródłem trudności, ale ma także pozytywne aspekty: motywuje kobiety do porzucenia uzależnień bądź wyrwania się z toksycznych związków. Reasumując, przeprowadzone przez nas badanie stanowi ważny wkład w badania nad wpływem samotnego rodzicielstwa na dobrostan psychiczny: (1) dostarcza nowego materiału empirycznego dla Polski w tym zakresie, (2) pogłębia wiedzę na temat wpływu macierzyństwa na zadowolenie z życia, (3) pokazuje korzyści z łączenia podejścia jakościowego i ilościowego, (4) proponuje ulepszoną metodę analizy zjawiska.

Podsumowanie uzyskanych wyników, ich wykorzystanie praktyczne oraz wkład w rozwój badań nad rodziną w Polsce

Reasumując, prace badawcze realizowane przeze mnie w ramach osiągnięcia naukowego „Nowe wzorce formowania, rozwoju i rozpadu rodzin: ich uwarunkowania oraz wpływ na zadowolenie z życia” stanowią znaczący wkład w wiedzę na temat procesów formowania, rozwoju i rozpadu rodzin w Polsce. Pokazały one, że posiadanie rodziny (małżeństwo i przynajmniej jedno dziecko) mają

pozytywny wpływ na zadowolenie Polaków z życia. Jednak nie wszystkim udaje się zawrzeć małżeństwo i zostać rodzicem. W swoich pracach, prowadzonych w dużej mierze w utworzonym przeze mnie zespole badawczym, zidentyfikowałam i przetestowałam szereg czynników, które utrudniają młodym Polakom tworzenie rodzin na różnych etapach przebiegu życia, takie jak: trudności ze znalezieniem partnera, słabe zasoby materialne niepozwalające na zakup mieszkania czy też praca zawodowa, którą trudno połączyć z opieką nad dzieckiem. Wyższe wykształcenie oraz posiadanie pracy zawodowej mogą konkurować z tworzeniem rodziny, ale jednocześnie ułatwiają dostęp do zasobów społeczno-ekonomicznych, które stwarzają większe możliwości utworzenia rodziny. Osoby lepiej wykształcone rzadziej decydują się na trwałe życie w kohabitacji i są mniej skłonne urodzić i wychować dziecko w kohabitacji. Przeprowadzone przeze mnie badania pokazują także, że praca zawodowa kobiet niekoniecznie musi prowadzić do opóźniania decyzji o dziecku czy rezygnacji z macierzyństwa a praca w niektórych zawodach może wręcz sprzyjać założeniu rodziny. Innym takim czynnikiem, nieodłącznie związanym z pracą zawodową, jest posiadanie własnego mieszkania. Praca zawodowa stwarza także kobietom możliwości wyjścia z niesatysfakcjonujących związków małżeńskich, gwarantując zasoby materialne niezbędne do samodzielnego funkcjonowania. W Polsce na rozwód nadal pozwolić mogą sobie bardziej pary, w których kobieta pracuje zawodowo. Jednak relacja ta może ulec z czasem odwróceniu. Badania dla krajów europejskich pokazują, że wraz z poprawą warunków aktywności zawodowej kobiet (wsparcie instytucjonalne oraz wsparcie ze strony partnera dla łączenia pracy zawodowej z opieką) kobiety wysoko wykształcone stają się coraz mniej skłonne rozwiązać związek poprzez rozwód w porównaniu do kobiet nisko wykształconych (Sayer i Bianchi 2000, Sigle-Rushton 2010, Matysiak i in. 2014).

Choć wyniki moich badań wskazują, że czynniki zewnętrzne w dużej mierze ograniczają możliwości tworzenia i rozwoju rodzin w Polsce, to jednak nie wykluczają one równoległego oddziaływania czynników światopoglądowych. Na podstawie przeprowadzonych badań wnioskuję jednak, że zmiana ta nie przejawia się kontestacją wartości rodzinnych czy odrzuceniem instytucji małżeństwa a raczej wzrostem akceptacji dla nowych, dotychczas nietypowych, form tworzenia rodziny czy wzrostem aspiracji konsumpcyjnych. Konieczne są jednak dalsze badania, które pozwoliłyby na pogłębienie wiedzy na temat wspólnego oddziaływania czynników światopoglądowych i czynników ograniczających oraz ich interakcji na tworzenie rodzin. Bezpośrednie włączenie czynników światopoglądowych do moich badań nie było możliwe ze względu na brak danych wzdłużnych na temat poglądów i opinii na temat tworzenia rodzin na poziomie indywidualnym (tego rodzaju dane dotyczą głównie opinii i poglądów wyznawanych w momencie realizacji badania kwestionariuszowego podczas gdy związek mógł być zawarty przed realizacją badania, podobnie urodzenie dziecka mogło nastąpić wcześniej).

Wyniki moich badań mają nie tylko wymiar poznawczy, ale także praktyczny. Wynik mówiący o tym, że posiadanie rodziny ma pozytywny wpływ na zadowolenie Polaków z życia, ale możliwości utworzenia rodziny są jednocześnie ograniczone czynnikami zewnętrznymi, stwarza bowiem przestrzeń do oddziaływania dla polityki publicznej. Biorąc pod uwagę, że długotrwała kohabitacja, obejmująca także wychowanie dzieci, dotyczy przeważnie osób gorzej wykształconych, a tym samym słabszych ekonomicznie, poprawy wymaga sytuacja par kohabitujących, w tym zwłaszcza zabezpieczenie sytuacji partnera ekonomicznie słabszego w przypadku rozpadu związku. Moje badania pokazują także, że osoby wychowujące dzieci w kohabitacji posiadają nie tylko dzieci wspólne, ale również dzieci z poprzednich związków, co tworzy sieć bardzo skomplikowanych powiązań i wymaga dostosowania przepisów prawnych w taki sposób, aby chroniły one dobro

wszystkich stron. Polityka publiczna może także poprawić warunki, w jakich młodzi ludzie podejmują decyzje o posiadaniu dzieci. Chodzi tutaj o możliwości poprawy warunków znalezienia i utrzymania pracy przez młodych ludzi, warunki jej łączenia z opieką nad dziećmi czy możliwości nabycia własnego mieszkania przez młode pary. Choć warunki te uległy znacznej poprawie w ciągu ostatniego dziesięciolecia (spadek bezrobocia wśród młodych, rozwój placówek opieki nad dziećmi) to jednak bezrobocie młodych osób w Polsce nadal jest stosunkowo wysokie a pod względem warunków łączenia pracy zawodowej z opieką Polska zajmuje jedną z ostatnich pozycji w Unii Europejskiej (według skonstruowanych przeze mnie indeksów (Matysiak 2011, Matysiak i Węziak-Białowolska do druku).

Osiągnięcie „Nowe wzorce formowania, rozwoju i rozpadu rodzin: ich uwarunkowania oraz wpływ na zadowolenie z życia” stanowi pierwsze tak kompleksowe oraz pogłębione studium dotyczące tworzenia i funkcjonowania rodzin w Polsce po 1989r. Swoimi badaniami objęłam kilka procesów demograficznych (płodność, zawieranie i rozpad związków). Zbadałam szereg czynników determinujących te procesy, zarówno na poziomie indywidualnym (poziom wykształcenia, posiadanie pracy zawodowej, posiadanie własnego mieszkania) jak i kontekstualnym (uwarunkowania instytucjonalne i kulturowe). Badałam także konsekwencje określonych zachowań w sferze rodzinnej na jakość życia jednostek. Część swoich badań realizowałam samodzielnie, część natomiast w zespołach badawczych składających się z młodych doktorów i doktorantów; jednym z tych zespołów sama kierowałam. Prowadziłam je na podstawie różnych źródeł danych, w dużej mierze danych ilościowych na poziomie indywidualnym o charakterze wzdłużnym, ale także wskaźników kontekstualnych i danych jakościowych. Korzystałam także z różnorodnych metod badawczych (analiza historii zdarzeń, analiza danych panelowych, analiza sekwencji, meta-analiza, połączenie metod ilościowych i jakościowych w celu lepszego zrozumienia wyników statystycznych). Niektóre z tych metod są stosunkowo nowe w badaniach społecznych (np. meta-analiza czy analiza sekwencji) a moje propozycje ich wykorzystania do określonych zagadnień badawczych stanowią znaczący wkład do literatury przedmiotu (np. wykorzystanie analizy sekwencji do zilustrowania ścieżek prowadzących do bezdzietności). Moje analizy dotyczą głównie Polski. Jest to wybór uzasadniony, biorąc pod uwagę jak niewiele było dotychczas wiadomo na temat uwarunkowań zmian zachodzących w procesie formowania rodzin. Przedstawiam je na tle wyników badań prowadzonych w innych krajach, odwołując się niejednokrotnie w publikacjach przedstawionych do oceny do ustaleń z literatury międzynarodowej a także dokonuję porównań międzynarodowych (publikacje 1.1-1.4, 1.6, 1.9, 2). Jak wykazano powyżej, przedstawione do oceny osiągnięcie ma także przełożenie na praktyczne wskazania dla polityki.

4. Omówienie pozostałych osiągnięć publikacyjnych

Oprócz publikacji, które przedstawiłam do oceny w ramach osiągnięcia naukowego po obronie pracy doktorskiej opublikowałam jeszcze 6 innych artykułów naukowych (w tym 4 w czasopismach naukowych z listy JCR). Opublikowałam także moją rozprawę doktorską, która ukazała się w jęz. angielskim w wydawnictwie Springer pod tytułem „Interdependencies between fertility and women's labour supply” (2011 r.). Publikacja jest zmodyfikowaną wersją rozprawy, do której wprowadziłam uwagi i komentarze recenzentów i współpracowników, zaktualizowałam dane oraz zmieniłam prawie całkowicie jeden z rozdziałów (zaklasyfikowany do osiągnięcia naukowego i opisany w poprzednim punkcie autoreferatu). Ponadto, byłam współautorką co najmniej 10 raportów z badań (z czego 6

znajduje się w procesie recenzji w międzynarodowych czasopismach naukowych z listy JCR). Poniżej przedstawiam listę tych ww. artykułów oraz raportów z badań oraz krótki opis każdego z nich.

Pozostałe publikacje naukowe

Lp.	Publikacja	Mój udział	IF wg. Web of Science	Punkty MNiS W
ARTYKUŁY NAUKOWE OPUBLIKOWANE W CZASOPISMACH Z LISTY JCR				
4.1.	Mynarska, M., Baranowska-Rataj, A., Matysiak, A., 2014, Free to stay, free to leave: Insights from Poland into the meaning of cohabitation. <i>Demographic Research</i> 31, Article 36, 1107-1136	15%	1.181	30
4.2.	Hoem, J.M., Gabrielli, G., Jasilioniene, A., Kostova, D., Matysiak, A., 2010, Levels of recent union formation. Six European countries compared. <i>Demographic Research</i> 22, Article 9: 199-210	Ok 10%	1.531	30
ARTYKUŁY NAUKOWE OPUBLIKOWANE W INNYCH CZASOPISMACH				
4.3	Baranowska-Rataj, A., Matysiak, A., 2012, Czy znamy lekarstwo na niską dzietność? Wyniki międzynarodowych badań ewaluacyjnych na temat polityki rodzinnej. <i>Polityka Społeczna</i> 7: 9-14	50%		12
4.4	Styrc, M., Matysiak, A. 2012, Women's employment and marital stability: the role of the context. <i>Studia Demograficzne</i> 1(161): 81-101 (anglojezyczna wersja rozdziału z książki [3.4])	35%		13
4.5	Matysiak, A., Vignoli, D., 2010, Employment around first birth in two adverse institutional settings: Evidence from Italy and Poland. <i>Journal of Family Research</i> 22(3): 331-349	50%	0.037	20
MONOGRAFIE				
4.6	Matysiak A. 2011, <i>Interdependencies between fertility and women's labour supply</i> . Springer, Dordrecht, ISBN 978-94-007-1284-3 (opublikowana rozprawa doktorska; rozdział 4 (znacząco zmieniony) został wykazany jako część osiągnięcia naukowego przedstawionego do oceny)	100%		
ROZDZIAŁY W KSIĄŻKACH				
4.7	Matysiak, A., Nitsche, N., Family formation and gender. Robert A. Scott and Stephen M. Kosslyn (red). <i>Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences: An Interdisciplinary, Searchable, and Linkable Resource</i> , Wiley & Sons (zaakceptowane do publikacji)	50%		

Publikacje [4.1] i [4.2] dotyczą zjawiska kohabitacji. Celem publikacji [4.2] była ocena ilościowa zjawiska kohabitacji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Moją rolą było przygotowanie danych dla Polski, uczestniczyłam także w interpretacji wyników. Publikacja [4.1] jest wynikiem współpracy z prof. Brienną Perelli-Harris (Uniwersytet w Southampton), którą nawiązaliśmy w projekcie FAMWELL. W ramach współpracy zrealizowaliśmy wywiady fokusowe w Polsce. Celem grup było zebranie informacji na temat tego, jak młodzi ludzie postrzegają kohabitację i wychowywanie dzieci w związku nieformalnym. W publikacji przedstawiono wyniki grup fokusowych w Polsce. Pokazujemy w niej, że kohabitacja w Polsce jest postrzegana jako związek o charakterze tymczasowym, daje partnerom możliwość przetestowania związku, z którego stosunkowo łatwo można wyjść. W tym sensie nie stwarza też warunków do posiadania dzieci – partnerzy, którzy planują dziecko, zawierają związek małżeński, gdyż ten zapewnia większą ochronę, w wymiarze zarówno prawnym jak i emocjonalnym, obojgu partnerom, a zwłaszcza kobietom, które w Polsce w okresie opieki nad małym dzieckiem, często stają się zależne ekonomicznie od ojca dziecka. Mój udział w badaniach, których podstawą była publikacja [4.1], polegał na współuczestnictwie w organizacji grup fokusowych i ustaleniach z prof. Perelli-Harris, dyskusjach nad koncepcją artykułu oraz interpretacją wyników oraz przygotowaniu analizy kontekstu legislacyjnego i kulturowego zawierania związków małżeńskich i kohabitacyjnych w Polsce.

W pracy [4.3] dokonaliśmy wraz z dr A. Baranowską-Rataj przeglądu badań ewaluacyjnych wpływu zmian w polityce rodzinnej na zachowania prokreacyjne. Naszym celem było omówienie trudności z uzyskaniem efektów przyczynowo-skutkowych polityk na zachowania prokreacyjne, przedstawienie przykładów badań, którym udało się te trudności wyeliminować poprzez wykorzystanie odpowiednich danych (dane wzdłużne, dane na dużych próbach), metod ekonometrycznych i technik pseudoeksperymentalnych. W podsumowaniu artykułu wskazałyśmy, jakiego rodzaju dane są w Polsce potrzebne, aby umożliwić ewaluację zmian w polityce rodzinnej. Tekst ten ma zatem bezpośrednie przełożenie na wskazania dotyczące metod zbierania danych ilościowych w Polsce oraz wykorzystania odpowiednich metod statystycznych i ekonometrycznych, jeśli celem badacza jest ewaluacja wpływu polityk rodzinnych na płodność.

Publikacja [4.4] jest anglojęzyczną wersją rozdziału „Aktywność zawodowa kobiet a trwałość małżeństwa w zmiennych warunkach społeczno-instytucjonalnych” opublikowanego w książce z projektu FAMWELL, zgłoszonym jako część osiągnięcia naukowego omówionego w poprzednim rozdziale.

W publikacji [4.5] wraz z dr D. Vignoli zbadaliśmy relację między zatrudnieniem kobiet i ich zachowaniami prokreacyjnymi ze względu na poziom wykształcenia. Nasze analizy pokazały, że w obu krajach ryzyko urodzenia pierwszego dziecka przez kobiety wysoko wykształcone jest wyższe gdy wykonują one pracę zawodową niż gdy jej nie wykonują. Jednocześnie ryzyko urodzenia dziecka wśród Włosek nisko wykształconych jest znacznie niższe gdy pracują one zawodowo niż gdy nie pracują (podczas gdy dla nisko wykształconych Polek ryzyko urodzenia pierwszego dziecka nie różni się istotnie ze względu na wykonywanie przez nie pracy zawodowej). Nasze wyniki wskazują zatem, że w przypadku kobiet wysoko wykształconych posiadanie pracy zawodowej stanowi ważny warunek macierzyństwa. Sytuacja ta wygląda inaczej dla kobiet nisko wykształconych, zwłaszcza we Włoszech, gdzie ujawnia się silny konflikt pomiędzy wykonywaniem pracy zawodowej a macierzyństwem.

Pozycja [4.7] stanowi wkład do encyklopedii, której celem jest wyznaczenie obiecujących kierunków badań w zakresie nauk społecznych i behawioralnych na świecie. Autorzy poszczególnych rozdziałów encyklopedii wywodzą się z różnych dziedzin poczynając od biologii i genetyki, po funkcjonowanie jednostki w społeczeństwie a skończywszy na relacjach, instytucjach i strukturach społecznych. W naszym rozdziale przedstawiamy obiecujące, w naszej opinii, kierunki przyszłych badań w obszarze formowania rodzin. Argumentujemy, że badania w zakresie formowania rodziny prowadzone były w znacznym stopniu z perspektywy kobiet i wskazujemy, że potrzeba jest więcej badań w tym zakresie z perspektywy mężczyzn i par. Wskazujemy także na konieczność rozszerzenia zakresu czynników kontekstualnych, które do tej pory uwzględniane były w dyskusjach nad formowaniem rodzin i łączeniem pracy zawodowej z opieką. Nie tylko rozwiązania polityki rodzinnej ukierunkowane na łączenie obu aktywności, ale także godziny otwarcia sklepów i usług społecznych (opieka zdrowotna, poczta, itp.), infrastruktura komunikacyjna w mieście determinująca czas dojazdu do pracy, dostępność zajęć pozalekcyjnych w różnych godzinach mogą determinować możliwości łączenia pracy zawodowej z opieką. Wreszcie, omawiamy postęp ostatnich dwóch dekad w metodach analitycznych wykorzystywanych w badaniach nad formowaniem rodzin, ale wskazujemy także ich słabości i określamy kierunki dalszego rozwoju.

Najważniejsze zeszyty naukowe i raporty z badań

1. Matysiak, A., Mencarini, L., Vignoli, D. 2015, Work-family Conflict Moderates the Impact of Childbearing on Subjective Well-Being. Collegio Carlo Alberto Working Paper Nr 435, Collegio Carlo Alberto, Włochy <http://www.carloalberto.org/assets/working-papers/no.435.pdf>
2. Nitsche, N., Matysiak, A., Van Bavel D., Vignoli, D., 2015, Partners' educational pairings and fertility across Europe. FamiliesAndSocieties Working Paper Nr 38 <http://www.familiesandsocieties.eu/wp-content/uploads/2015/06/WP38NitscheEtAl2015.pdf>
3. Baranowska-Rataj, A., Matysiak, A., 2014, Does the European country-specific context alter the fatherhood premium?, Institute of Statistics and Demography Working Paper Series, Working Paper No 44 http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/ISiD/publikacje/Documents/Working_Paper/ISiD_WP_44_2014.pdf
4. Baranowska-Rataj, A., Matysiak, A., 2014, The causal effects of the number of children on female employment - do European institutional and gender conditions matter? , Institute of Statistics and Demography Working Paper Series, Working Paper No 39 http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/ISiD/publikacje/Documents/Working_Paper/ISiD_WP_39_2014.pdf
5. Matysiak, A., Mynarska, M., (2013). Women's self-employment in Poland: a strategy for combining work and childcare? , Working Paper No. 70, GDN Working Paper Series <http://www.gdn.int/html/workingpapers.php?p=2>
6. Billingsley, S., Matysiak, A. (2012) "Social capillarity" revisited: The relationship between social mobility and fertility (Poland and Russia). SPaDE Working Paper 2012: 5 http://www.su.se/polopoly_fs/1.95429.1342039952!/menu/standard/file/WP_2012_5.pdf
7. Matysiak, A. i Wrona, G., 2010, Regulacje prawne tworzenia, rozwoju i rozpadu rodzin w Polsce, Institute of Statistics and Demography Working Paper Series, Working Paper No 8 http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/ISiD/publikacje/Documents/Working_Paper/ISiD_WP_8_2010.pdf

Ata

8. Matysiak, A. i Mynarska, M., 2010, Women's determination to combine childbearing and paid employment: How can a qualitative approach help us understand quantitative evidence?, Institute of Statistics and Demography Working Paper Series, Working Paper No 7 .
http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/ISiD/publikacje/Documents/Working_Paper/ISiD_WP_7_2010.pdf
9. Matysiak, A., Słoczyński, T., Baranowska, A. 2010. Kobiety i mężczyźni na rynku pracy. W : Bukowski, M. (red.) Zatrudnienie w Polsce 2008. Praca w cyklu życia. Warszawa : Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
http://archiwalna.wup.lodz.pl/files/rynek_pracy/zatrudnienie%20w%20polsce%202008.pdf
10. Kotowska I.E., A. Matysiak, M. Stryc, A. Pailhe, A. Solaz and D. Vignoli. 2010. Family Life and Work. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions
https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2010/02/en/1/EF1002EN.pdf

Praca [1] jest kontynuacją moich badań nad wpływem posiadania dzieci na poczucie szczęścia. W pracy weryfikujemy hipotezę mówiącą o tym, że wpływ ten zależy od doświadczanego konfliktu pomiędzy pracą zawodową a opieką nad dziećmi. Korzystamy z danych panelowych HILDA dla Australii, które stwarzają możliwości pomiaru doświadczanego konfliktu na linii praca zawodowa – opieka z perspektywy wzdłużnej. Oszacowane modele z efektami ustalonymi wskazują, że rzeczywiście urodzenie dziecka ma negatywny wpływ na poczucie szczęścia wśród osób, które doświadczają silnego konfliktu i słaby ale pozytywny wpływ dla osób, które doświadczają słabego konfliktu.

W pracy [2] badamy jak zasoby społeczno-ekonomiczne obojga partnerów wpływają na ryzyko przejścia do pierwszego, drugiego i trzeciego dziecka w 17 krajach europejskich. Modele historii zdarzeń oszacowane na danych EU-SILC, wskazują, że uwzględnienie zasobów partnera w interakcji z zasobami partnerki dostarcza dodatkowych informacji na temat wpływu statusu społeczno-ekonomicznego na zachowania prokreacyjne (dotychczas zagadnienie to było przeważnie badane w odniesieniu do kobiet, rzadko w odniesieniu do par).

W raporcie [3] weryfikujemy hipotezę o pozytywnym wpływie liczby dzieci na funkcjonowanie mężczyzn na rynku pracy. Korzystamy przy tym z analizy regresji ze zmienną instrumentalną. Nasze analizy przeprowadzone na danych EU-SILC wskazują, że wpływ ten rzeczywiście nadal jest dodatni w większości krajów europejskich, jednak jego skala zależy od stopnia akceptacji społeczeństwa dla zaangażowania ojców w opiekę: w krajach o wyższej akceptacji zaangażowania ojców w opiekę pozytywny wpływ liczby dzieci na wyniki ojców na rynku pracy jest słabszy a nawet nieistotny.

W raporcie [4] badamy wpływ liczby dzieci na funkcjonowanie kobiet na rynku pracy. Korzystamy z analizy regresji ze zmienną instrumentalną. Nasze analizy przeprowadzone na danych EU-SILC wskazują, że wpływ ten nadal jest ujemny w większości krajów europejskich, jednak jego skala zależy od poziomu wsparcia państwa dla łączenia pracy zawodowej z opieką: w krajach gdzie wsparcie to jest większe, wpływ ten jest słabszy.

W raporcie [5] stawiamy hipotezę mówiącą o tym, że samozatrudnienie może być wybierane przez młode matki w celu łączenia pracy zawodowej z opieką, gdyż samozatrudnienie może dawać większą elastyczność godzin i miejsca pracy niż praca na etacie. Hipotezę tę stawiamy na podstawie danych z

wywiadów pogłębionych. Weryfikujemy ją za pomocą danych ilościowych. Nasze wyniki wskazują, że samozatrudnienie daje dobrą możliwość wejścia na rynek pracy wyłącznie dla matek, które nie posiadały pracy na etacie przed urodzeniem dziecka. Nie wydaje się jednak, aby było wybierane do łączenia aktywności zawodowej z opieką przez kobiety, które przed urodzeniem dziecka miały pracę etatową.

Raport [6] poświęcony jest badaniu wpływu mobilności społeczno-ekonomicznej (wewnątrz- i międzygeneracyjnej) na ryzyko urodzenia drugiego dziecka w Polsce i Rosji przed i po upadku systemu komunistycznego. Nasze analizy wskazują, że mobilność społeczno-ekonomiczna kobiet determinowała prawdopodobieństwo urodzenia drugiego dziecka w obu okresach: pogorszenie pozycji społeczno-ekonomicznej kobiet korelowało pozytywnie z prawdopodobieństwem urodzenia drugiego dziecka (choć mogło to być wynikiem selekcji kobiet o niskich szansach na rynku pracy w grupę kobiet o wysokiej orientacji na rodzinę). Nie udało nam się jednak potwierdzić wpływu mobilności społeczno-ekonomicznej mężczyzn na ryzyko urodzenia drugiego dziecka.

Raport [7] poświęcony był przeglądowi regulacji prawnych tworzenia, rozwoju i rozpadu rodzin w Polsce i obejmował takie obszary jak: regulacje prawne kohabitacji i małżeństwa i planowania rodziny (edukacja seksualna, leczenie niepłodności, przerywanie ciąży), prawa i obowiązki związane z rodzicielstwem, obowiązki dzieci wobec rodziców, regulacje prawne rozwodów.

W raporcie [8] badamy postawy kobiet w Polsce wobec pracy zawodowej, korzystając z danych ilościowych i jakościowych. W raporcie [9] analizujemy sytuację kobiet na rynku pracy, biorąc pod uwagę szczególnie sytuację zawodową matek, segregację zawodową, lukę płacową i uwarunkowania instytucjonalne i kulturowe łączenia pracy zawodowej z opieką. W raporcie [10] w rozdziale autorstwa mojego i dr D. Vignoli badamy wpływ konfliktu pomiędzy pracą zawodową i opieką na zadowolenie z życia.

Wskaźniki dokonań publikacyjnych

Mój dorobek publikacyjny w okresie po uzyskaniu doktoratu obejmuje (autorstwo i współautorstwo):

- 11 artykułów naukowych w zagranicznych czasopismach naukowych, z czego 9 w czasopismach z listy JCR
- 4 artykuły naukowe w polskich czasopismach naukowych, z czego 2 w języku angielskim
- 1 rozdział w encyklopedii „Emerging Trends” w jęz. angielskim
- 2 monografie z czego jedna w języku angielskim wydana w wydawnictwie międzynarodowym (uwaga: jest to zmodyfikowana wersja mojej rozprawy doktorskiej, nad modyfikacjami pracowałam po obronie doktoratu)
- 10 raportów z badań opublikowanych online (część z nich znajduje się w recenzji w międzynarodowych czasopismach naukowych z listy JCR)

Parametryczna ocena mojego dorobku publikacyjnego:

- H-indeks wg Google Scholar: 14; H-indeks wg Web of Science: 6
- Liczba cytowań wg Google Scholar: 870; Liczba cytowań wg Web of Science: 138

- Sumaryczny IF moich artykułów naukowych opublikowanych po doktoracie wg listy JCR: 10.905 (wg roku wydania, z wyjątkiem artykułów opublikowanych w 2015 i 2016, dla których przyjęto ostatni dostępny IF czyli z 2014r.)
- Łączna liczba punktów za artykuły naukowe opublikowane po doktoracie według MNISW (lista z 2015r.): 336, z czego 275 za publikacje z listy A.

5. Pozostałe osiągnięcia badawcze

Udział w projektach badawczych

W okresie po obronie pracy doktorskiej kierowałam 1 projektem badawczym, współkierowałam 1 projektem i uczestniczyłam w 6 projektach, z czego 4 miały charakter międzynarodowy. Poniżej wymieniam te projekty wraz z najważniejszymi informacjami o projekcie oraz mojej roli w projekcie.

Projekty międzynarodowe

Fertility and Reproduction in 21st Century Europe (EURREP), ERC Starting Grant, kierownik projektu- Dr Tomas Sobotka, Vienna Institute of Demography, Austrian Academy of Sciences, Austria: Od sierpnia 2014 r. jestem członkiem zespołu projektu, zajmuję się analizą powiązań pomiędzy aktywnością zawodową kobiet i podziałem ról w gospodarstwie domowym a płodnością a także wpływem recesji gospodarczej na płodność.

Families and Societies – Changing families and sustainable societies: Policy contexts and diversity over the life course and across generations, 7 Program Ramowy Komisji Europejskiej, koordynator prof. Livia Olah (Uniwersytet w Sztokholmie). W projekcie biorę udział od lutego 2013 r. z ramienia Instytutu Statystyki i Demografii SGH. Uczestniczę w pracach WP3 „The new roles of men and women and implications for families and societies”, w ramach którego analizuję powiązania pomiędzy zasobami społeczno-ekonomicznymi kobiet i partnerów a ich zachowaniami prokreacyjnymi i stabilnością ich małżeństw. W ramach projektu przygotowałam dotychczas opracowanie "Partners' educational pairings and fertility across Europe" (autorstwa N.Nitsche, A. Matysiak, J. Van Bavel i D. Vignoli), które zostało opublikowane jako raport z badań na stronie projektu i zgłoszone jako propozycja artykułu do czasopisma międzynarodowego.

New Family Patterns in Italy and Poland: Finding the Determinants of the Change (FAMCHIP), Instytut Statystyki i Demografii SGH, projekt finansowany przez Narodowe Centrum Nauki, realizowany we współpracy z Departamentem Statystyki (Uniwersytet we Florencji), , www.sgh.waw.pl/famchip, 2011-2013, kierownik projektu - prof. Irena E.Kotowska. Współuczestniczyłam w przygotowaniu koncepcji projektu oraz byłam jego głównym wykonawcą. Celem projektu było zbadanie procesu rozpowszechniania się nowych zachowań w zakresie formowania i funkcjonowania rodzin (kohabitacja, rozwody, bezdzietność) w perspektywie porównawczej. W ramach projektu przygotowano 5 raportów z badań, z czego 2 ukazały się jako artykuły naukowe w czasopismach zagranicznych (w obu jestem współautorem). Rola w projekcie: współautor koncepcji projektu i główny wykonawca.

Reconciling work and welfare in Europe (RECOWOE), 6 Program Ramowy Komisji Europejskiej, 2006-2011, koordynator prof. Denis Bouget (Maison des Sciences de l'Homme Ange Guépin-Nantes, Francja). W projekcie uczestniczyłam z ramienia Instytutu Statystyki i Demografii SGH w pracach WP2: Tensions between family life, labour market flexibility and welfare regimes. W ramach projektu

przygotowałam artykuł naukowy "Effects of Parental Leave Policies on Second Birth Risks and Women's Employment Entry" (współautorstwo z I. Szalmą), który został opublikowany w Population.

Projekty krajowe, którymi kierowałam / współkierowałam:

Nowe wzorce formowania rodziny w Polsce – kontekst społeczno-ekonomiczny, preferencje i wpływ na zadowolenie z życia (FAMWELL), Instytut Statystyki i Demografii SGH, projekt finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu LIDER, www.sgh.waw.pl/famwell, 2010-2013. Rola w projekcie: kierownik.

Celem projektu było lepsze zrozumienie przyczyn leżących u podstaw nowych wzorców zachowań związanych z formowaniem rodzin i płodnością w Polsce, a także konsekwencji tych zachowań dla dobrostanu psychicznego ludności. W ramach projektu zatrudniałam 2 osoby z tytułem doktora, 1 doktorantkę i jedną magistrantkę. Projekt zakończył się opublikowaniem 6 artykułów w czasopismach zagranicznych (w tym 5 z listy JCR), 6 artykułów w czasopismach naukowych polskich i 1 monografii w jęz. polskim. Ponadto w projekcie przeprowadziliśmy badanie ankietowe kobiet bezdzietnych i opóźniających macierzyństwo „Bezdziethość i późna płodność” oraz zrealizowaliśmy wywiady pogłębione z kobietami kohabituującymi, bezdzietnymi, późnymi matkami i kobietami, które urodziły dziecko poza związkiem małżeńskim.

Women's self-employment in Poland: A strategy for combining work and childcare? Grant naukowy sfinansowany przez fundację CERGE-EI w ramach programu Global Development Network, 2011r. Kierownicy projektu: dr Monika Mynarska i dr Anna Matysiak. Przedmiotem analiz były powiązania pomiędzy samozatrudnieniem kobiet i ich zachowaniami prokreacyjnymi w celu weryfikacji następującej hipotezy: kobiety planujące dzieci lub matki wybierają samozatrudnienie, by łączyć pracę zawodową z macierzyństwem. Rezultatem grantu był raport badawczy „Women's self-employment in Poland: a strategy for combining work and childcare?” autorstwa A. Matysiak i M.Mynarskiej.

Pozostałe projekty krajowe:

Wpływ liczby wychowywanych dzieci na jakość życia rodzin w Europie (FAMSIZE) – projekt badawczy finansowany przez Narodowe Centrum Nauki, 2013-2016, kierownik projektu - dr Anna Baranowska-Rataj. Celem projektu było lepsze zrozumienie korzyści i kosztów, z jakimi liczyć się muszą rodzice decydujący się na więcej niż jedno dziecko w krajach europejskich. Moją rolą była analiza konsekwencji posiadania dzieci na sytuację zawodową kobiet i mężczyzn w Europie. Efektem moich prac są dwa raporty z badań „Does the European country-specific context alter the fatherhood premium?” oraz “The causal effects of the number of children on female employment - do European institutional and gender conditions matter?” przygotowane we współautorstwie z A. Baranowską-Rataj, które obecnie znajdują się w recenzjach w zagranicznych czasopismach naukowych.

Generacje, płeć kulturowa i rodziny, Instytut Statystyki i Demografii SGH, projekt finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 2009-2012, kierownik projektu - prof dr hab. Janina Józwiak. Projekt ten był częścią międzynarodowego programu badawczego, którego podstawowym celem jest cykliczne gromadzenie i udostępnianie środowisku naukowemu danych, umożliwiających lepsze zrozumienie procesów demograficznych i społecznych, jakie zachodzą we współczesnym świecie. Naszym zadaniem było dostosowanie narzędzi badawczych do warunków polskich, realizacja

badania ankietowego w terenie, weryfikacja zebranych danych oraz ich wstępna analiza. Aktywnie uczestniczyłam we wszystkich etapach projektu.

Ponadto, podczas mojej pracy badawczej po obronie pracy doktorskiej współpracowałam z:

- prof. Brienną Perell-Harris (Uniwersytet w Southampton) w ramach jej projektu ERC „Childbearing within cohabitation” (CHILDCOHAB), w ramach którego zrealizowaliśmy w Warszawie grupy fokusowe na temat życia w kohabitacji i posiadania dzieci w kohabitacji. Efektem tych prac jest artykuł „Free to stay, free to leave: Insights from Poland into the meaning of cohabitation” opublikowany w *Demographic Research* (wraz z M. Mynarską i A. Baranowską-Rataj).
- Prof. Letizią Mencarini w ramach jej projektu ERC „Subjective Well-being and fertility” (SWELLFER), w ramach którego przygotowaliśmy badanie wpływu konfliktu między pracą zawodową a opieką nad dziećmi na związek między posiadaniem dzieci z poczuciem szczęścia. Efektem tych prac jest raport badawczy „Work-family Conflict Moderates the Impact of Childbearing on Subjective Well-Being” (Collegio Carlo Alberto Working Paper Nr 435; wraz z M. Mencarini i D. Vignoli), aktualnie w recenzji w międzynarodowym czasopiśmie naukowym.

Najważniejsze wystąpienia na międzynarodowych konferencjach naukowych

W okresie po obronie rozprawy doktorskiej moje prace zostały zaprezentowane około 53 razy na konferencjach międzynarodowych w jęz. angielskim, z czego 30 wystąpień wygłosiłam samodzielnie a 6 spośród tych wystąpień wygłosiłam na zaproszenie. Najważniejsze konferencje, na których prezentowałam swoje prace to European Population Conference (odbywa się co 2 lata, uczestniczyłam we wszystkich konferencjach począwszy od 2003r., prezentowałam na wszystkich począwszy od 2008r.), Population Association of America Annual Meeting, International Union for Scientific Studies of Population, conference organizowane przez Research Committee 28 for Social Stratification and Mobility International Sociological Association. Pełen wykaz wystąpień konferencyjnych przedstawiłam w wykazie opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych. Poniżej wymieniam moje wystąpienia na zaproszenie:

Wystąpienia na zaproszenie (wygłoszone przeze mnie):

1. The Impact of the Great Recession on Age-specific Fertility in Europe, wystąpienie na seminarium w Carlo F. Dondeana Centre for Research on Social Dynamics & Public Policy, Uniwersytet w Mediolanie, Włochy, 15.02.2016 (referat przygotowany we współpracy z T. Sobotką oraz D. Vignoli)
2. Diverse pathways to childlessness over the life course. Wystąpienie w Vienna Institute of Demography, Austriacka Akademia Nauk, Austria 02.07.2013 (referat przygotowany z M. Mynarską, A. Rybińską, V. Tocchioni i D. Vignoli)
3. Which family model makes couples more happy - dual earner or male breadwinner? – wystąpienie na 46th Scientific Meeting of the Italian Statistical Society, Uniwersytet La Sapienza w Rzymie, Włochy 20-22.06.2012 (referat przygotowany z A. Baranowską-Rataj)

4. Is there any lesson for policy-makers from studying Poland's / Central Eastern Europe's fertility decline? **Population Europe Event, Węgierska Akademia Nauk, Węgry 29.03.2011** (referat przygotowany samodzielnie)
5. Women's employment in an adverse institutional setting: does it necessarily discourage childbearing? – wystąpienie na Rostocker Ring Inaugural Conference, **Max Planck Institute for Demographic Research, Niemcy, 1.07.2010** (referat przygotowany z D. Vignoli)
6. Interdependencies between fertility and women's labour supply. How a multi-process hazard model can help us in modelling this relationship? – wystąpienie w Departamencie Statystyki, **Uniwersytet we Florencji, Włochy, 27.05.2009** (referat przygotowany samodzielnie)

Nagrody i stypendia za działalność naukową

1. Nagroda Narodowego Centrum Nauki dla młodych uczonych w dziedzinie nauk humanistycznych, społecznych i o sztuce, 2013
2. Nagroda Rektora Szkoły Głównej Handlowej za książkę „Interdependencies between fertility and women's labour supply”. Dordrecht: Springer, 2012
3. Nagroda II stopnia Rektora Szkoły Głównej Handlowej za ogół osiągnięć naukowych, 2011
4. Stypendium Naukowe dla wybitnych młodych naukowców przyznane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 2010
5. Nagroda Tygodnika „Polityka” dla młodych naukowców „Zostańcie z nami”, czerwiec 2009

Działalność na rzecz środowiska naukowego

W okresie po doktoracie byłam (współ-)organizatorem czterech konferencji naukowych, w tym trzech o charakterze międzynarodowym:

1. Członek Komitetu Organizacyjnego konferencji międzynarodowej „Comparing families: does international perspective help?” (około 40 uczestników), Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 17-18.12.2013
2. Członek komitetu organizacyjnego konferencji 2nd Generations and Gender Survey (GGS) User Group Conference (około 80 uczestników), Dondena Centre for Research on Social Dynamics, Uniwersytet Bocconi, Mediolan, Włochy, 24-25.10.2013
3. Organizator konferencji krajowej „Nowe wzorce formowania i rozwoju rodziny w Polsce: Przyczyny oraz wpływ na zadowolenie z życia”, (około 100 uczestników), Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 18.06.2013
4. Organizator sesji tematycznych w obszarze „Płodność” na Europejskiej Konferencji Ludnościowej (około 1200 uczestników), Sztokholm, Szwecja, 13-16.06.2012

Od kwietnia 2015r. jestem członkiem panelu IUSSP na temat dobrostanu psychicznego i zdarzeń demograficznych (IUSSP panel on Subjective well-being and demographic events), kierowanym przez prof. Letizię Mencarini (Uniwersytet w Mediolanie). W latach 2016-2017 będziemy organizować warsztaty naukowe na ten temat.

AM

Ponadto, biorę czynny udział w procesie wydawniczym i recenzyjnym:

- Od stycznia 2015 r. - redaktor **sekcji recenzji monografii w European Journal of Population**. Moim zadaniem jest dobór odpowiednich książek do recenzji, wybór recenzentów oraz akceptacja przygotowanych przez nich recenzji.
- Od stycznia 2012r. - **członek Komitetu Redakcyjnego Studiów Demograficznych**. Do moich zadań należy dobór recenzentów oraz wykonywanie recenzji wewnętrznych tekstów o tematyce związanej z formowaniem i rozpadem rodzin.

W okresie po obronie doktoratu recenzowałam artykuły dla następujących czasopism naukowych: European Journal of Population, Population Studies, Demographic Research, European Sociological Review, Population and Development Review, Journal of Applied Social Psychology, Journal of Marriage and the Family, Journal of Family Issues, Demography, Population Research and Policy Review, Advances in Life Course Research, Studia Demograficzne, Roczniki KZiF, Polish Sociological Review (rocznie średnio około 5 recenzji).

Byłam także recenzentką książki pod redakcją L. Olah i E. Frątczak „Childbearing, Women’s Employment and Work-Life Balance Policies in Contemporary Europe” (Wydawnictwo Palgrave), którą opublikowano w European Journal of Population 30(3): 365-367.

Ponadto recenzowałam wnioski o projekt dla Narodowego Centrum Nauki (jako ekspert zewnętrzny a także członek panelu w konkursie Preludium w 2013 r.), dwa wnioski o projekt w konkursie NORFACE Era-Net w 2014r. a także wnioski o projekt dla Europejskiej Fundacji Nauki (jeden wniosek), Research Foundation – Flanders (dwukrotnie), Fund for Scientific Research – FNRS (Belgia, jeden wniosek) i Netherlands Organisation for Scientific Research (jeden wniosek).

Działalność ekspercka i popularyzująca naukę

W okresie mojej pracy badawczej po doktoracie byłam także włączona w działalność ekspercką i popularyzującą naukę w środowisku pozanaukowym. W latach 2012-2013 byłam członkiem grupy eksperckiej przy Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polski, która opracowała Program Polityki Rodzinnej Prezydenta RP „Dobry klimat dla rodziny”, w 2011 r. brałam udział w cyklu debat na temat roli polityki rodzinnej w Polsce organizowanych w Kancelarii Prezydenta RP. W 2011 r. przygotowałam ekspertyzę na temat polityk przyjaznych rodzinie dla Senatu RP (we współpracy z prof. dr hab. Ireną E. Kotowską i dr Anną Baranowską-Rataj). W latach 2009-2010 kierowałam grupą przygotowującą ocenę sytuacji kobiet na polskim rynku pracy, która została następnie opublikowana w raporcie „Praca w cyklu życia” wydanym przez Instytut Badań Strukturalnych i Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach cyklu „Zatrudnienie w Polsce” (Warszawa 2010). W 2009 r. byłam członkiem zespołu ekspertów przygotowujących narzędzia badawcze w projekcie „Aktywizacja społeczno-ekonomiczna kobiet na poziomie lokalnym i regionalnym” powołanym przez Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania. Przygotowane narzędzia miały służyć: a) zbadaniu sfery postaw, motywacji, schematów działań i wiedzy w zakresie możliwości udzielenia i otrzymywania wsparcia na rzecz zwiększania aktywności społeczno-zawodowej kobiet bezrobotnych i biernych zawodowo zamieszkujących tereny nisko- i średniozurbanizowane, b) identyfikacji przyczyn nierówności w sferze zatrudnienia – barier, czynników kulturowych i psychospołecznych

występujących zarówno po stronie pracodawcy i pracownika, ze szczególnym uwzględnieniem nierówności ze względu na płeć.

Od stycznia 2012r. jestem członkiem Rady Doradców organizacji pozarządowej Population Europe (<http://www.population-europe.eu>), której celem jest upowszechnianie wniosków z badań demograficznych poza środowiskiem akademickim. W ramach tej działalności udzielałam wywiadów dla Population Europe oraz byłam autorem i współautorem tekstów do Population Insights („Between Work and More Children”) i Policy Brief („New Evidence on Parenthood in Europe”) wydawanych i upowszechnianych przez tę organizację.

Wreszcie, aktywną działalność popularyzującą wyniki moich badań prowadziłam w ramach projektu FAMWELL. W czasie trwania projektu zespół udzielił ponad 30 wypowiedzi do mediów (radio, prasa i telewizja), z czego ponad połowa z moim bezpośrednim udziałem, w których omawialiśmy wyniki projektu z punktu widzenia przyczyn i konsekwencji zmian zachodzących w formowaniu i funkcjonowaniu rodzin. Na zakończenie projektu wydaliśmy broszurę prezentującą wyniki projektu przygotowaną w sposób przystępny dla osób z jak i spoza środowiska naukowego wraz z rekomendacjami dla polityki: Matysiak, A., Baranowska-Rataj, A., Mynarska, M., Rybińska, A., Styr, M. (2013). Między zmianą światopoglądową a ograniczeniami dnia codziennego: Jakie przyczyny przemian rodziny w Polsce? Jakie rekomendacje dla polityki?, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/ISiD/projekty/famwell/konferencja/Documents/Broszura_wersja_www.pdf

6 Działalność dydaktyczna

W okresie po doktoracie prowadziłam następujące zajęcia dydaktyczne:

- **zajęcia dla doktorantów** w ramach kursu „Consequences of Demographic Change” (8 godzin lekcyjnych) w ramach European Doctoral School of Demography w Szkole Głównej Handlowej (lata akademickie 2013/2014 i 2014/2015)
- kurs „Data Analysis and Reasoning in Business” (15 godzin lekcyjnych) w ramach **programu MBA** w Szkole Głównej Handlowej (rok akademicki 2010/2011)
- kurs „Quantitative Methods of Decision Making” (30 godzin lekcyjnych) w ramach **programu MBA** na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego (lata akademickie 2009/2010 i 2010/2011)
- **kursy dla studentów studiów licencjackich i magisterskich** ze statystyki w jęz. polskim (ćwiczenia w roku akademickim 2009/2010), statystyki w jęz. angielskim (wykład i zajęcia komputerowe w latach akademickich 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013) oraz demografii w jęz. polskim (lata akademickie 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013) oraz angielskim (lata akademickie 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013)

Ponadto, opracowałam dwa pakiety materiałów dydaktycznych na potrzeby nauczania statystyki w jęz. angielskim (45 godzin lekcyjnych) i demografii w jęz. angielskim (30 godzin lekcyjnych) na poziomie podstawowym w ramach projektu „Globalna SGH”. Pakiety te obejmowały sylabus oraz zestaw prezentacji na wykład i zestaw ćwiczeń. Pakiety przygotowałam we współpracy z A. Abramowską-Kmon i T. Tymickim (demografia) oraz P. Strzeleckim (statystyka).

AMatyl

Byłam promotorem 8 prac licencjackich, 1 pracy magisterskiej (magistrantka Anna Rybińska) oraz promotorem pomocniczym 1 pracy doktorskiej (doktorantka: mgr Marta Styrc) przygotowanych w Szkole Głównej Handlowej. Byłam także promotorem pomocniczym pracy magisterskiej przygotowanej na Uniwersytecie w Rostocku (magistrantka Paulina Gałęzewska).

A. Matysiak

Literatura wykorzystana w autoreferacie

- Adserà, A. (2005). "Vanishing Children: From High Unemployment to Low Fertility in Developed Countries." American Economic Review 95(2): 189-193.
- Adserà, A. (2011). "Where Are the Babies? Labor Market Conditions and Fertility in Europe." European Journal of Population/Revue européenne de Démographie 27(1): 1-32.
- Balcerzak-Paradowska, B., A. Chłóń-Domińczak, E. Fultz, I. E. Kotowska, A. Olejniczuk-Merta, S. Steinhilber, I. Topińska i I. Wóycicka (2003). Kobiety i mężczyźni w reformach systemu zabezpieczenia społecznego w Polsce. Warsaw, International Labour Organisation.
- Becker, G. S. (1981). A Treatise on the Family. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Billari, F. (2004). "Becoming an Adult in Europe: A Macro/(Micro)-Demographic Perspective." Demographic Research 53(2): 15-44.
- Billari, F. C. (2008). The happiness commonality: fertility decisions in low-fertility settings. How Generations and Gender Shape Demographic change. Geneva, United Nations Economic Commission for Europe.
- Billari, F. C. i H. P. Kohler (2009). Fertility and Happiness in the XXI Century: Institutions, Preferences, and their Interactions. Annual Meeting of the Population Association of America Conference Proceedings. Detroit, MI.
- Billingsley, S. i T. Ferrarini (2014). "Family Policy and Fertility Intentions in 21 European Countries." Journal of Marriage and Family 76(2): 428-445.
- Bongaarts, J. i T. Sobotka (2012). "A Demographic Explanation for the Recent Rise in European Fertility." Population and Development Review 38(1): 83-120.
- Brown, S. L. i A. Booth (1996). "Cohabitation versus marriage: A comparison of relationship quality." Journal of Marriage and Family 58(3): 668-678.
- Cairney, J., M. Boyle, D. R. Offord i Y. Racine (2003). "Stress, social support and depression in single and married mothers." Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol 38: 442-449.
- Cherlin, A. (2000). Toward a new home socioeconomics of union formation. The ties that bind - Perspectives on marriage and cohabitation. L. J. Waite, C. Bachrach, M. Hindin, E. Thomson i A. Thornton. Hawthorne, New York, Aldine De Gruyter: 126-144.
- Colemann, L. i S. Cater (2006). "'Planned' Teenage Pregnancy: Perspectives of Young Women from Disadvantaged Backgrounds in England." Journal of Youth Studies 9(5): 593-614.
- Cummins, R. A. (1996). "The Domains of Life Satisfaction: An Attempt to Order Chaos." Social Indicators Research 38(3): 303-328.
- Cunningham, A.-M. i C. Knoester (2007). "Marital Status, Gender, and Parents' Psychological Well-Being*." Sociological Inquiry 77(2): 264-287.
- Demo, D. H. i A. C. Acock (1996). "Singlehood, Marriage, and Remarriage." J Fam Issues 17(3): 388-407.
- Duncan, S. (2007). "What's the problem with teenage parents? And what's the problem with policy?" Critical Social Policy 27(3): 307-334.
- Easterlin, R. A. (2010). Happiness, Growth, and the Life Cycle. Oxford, Oxford University Press.
- Easterlin, R. A. i O. Sawangfa (2007). "Happiness and Domain Satisfaction: Theory and Evidence." IZA discussion Paper 2584.
- Edin, K. i M. Kefalas (2005). Promises I can keep : why poor women put motherhood before marriage. Berkeley, University of California Press.
- Esping-Andersen, G. i F. C. Billari (2015). "Re-theorizing Family Demographics." Population and Development Review 41(1): 1-31.
- Fihel, A. (2005). "Consensual unions in Poland: an analysis of the 2002 Population Census." Studia Demograficzne 1(147): 104-120.
- Fodor, E., C. Glass, J. Kawachi i L. Popescu (2002). "Family policies and gender in Hungary, Poland, and Romania." Communist and Post-Communist Studies 4(35): 475-490.
- Frątczak, E. (1999). Zmiany wzorca płodności kobiet w Polsce w okresie transformacji - pomiar i interpretacja. Dziatność kobiet Polskich w okresie transformacji ustrojowej. Materiały z konferencji

- demograficznej Unieście/Koszalin, 18 i 19 września 1999r. E. Frątczak i I. Sobczak. Warszawa, Polskie Towarzystwo Demograficzne.
- Frątczak, E., A. Ptak-Chmielewska i M. Pęczkowski (2011a). Płodność w Polsce – analiza kohortowa: kohorty urodzeniowe 1911-1986. Warszawa, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Frątczak, E., A. Ptak-Chmielewska, M. Pęczkowski i I. Sikorska (2011b). Płodność i małżeństwo w Polsce – analiza kohortowa: kohorty urodzeniowe 1911-1986. Warszawa, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Frejka, T. (2008a). "Overview Chapter 2: Parity distribution and completed family size in Europe: Incipient decline of the two-child family model." Demographic Research 19(4): 47-72.
- Frejka, T. (2008b). "Overview Chapter 5: Determinants of family formation and childbearing during the societal transition in Central and Eastern Europe." Demographic Research 19(7): 139-170.
- Frejka, T. i J.-P. Sardon (2006). "First birth trends in developed countries: Persisting parenthood postponement." Demographic Research 15: 147-180.
- Giza-Poleszczuk, A. i J. Poleszczuk (2004). Partnership, marriage and children - cultural differentiation of attitudes. Poles among Europeans. A. Jasińska-Kania i M. Marody. Warszawa, Scholar.
- Goldscheider, F., E. Bernhardt i T. Lappegård (2015). "The Gender Revolution: A Framework for Understanding Changing Family and Demographic Behavior." Population and Development Review 41(2): 207-239.
- Härkönen, J. i J. Dronkers (2006). "Stability and change in the educational gradient of divorce: A comparison of seventeen countries." European Sociological Review 22(5): 501-517.
- Heinen, J. i M. Wator (2006). "Child Care in Poland before, during, and after the Transition: Still a Women's Business." Social Politics: International Studies in Gender, State & Society 13(2): 189-216.
- Hobcraft, J. i K. Kiernan (1995). Becoming a parent in Europe. European Population Conference. Milano.
- Hobson, B. (1990). No Exit, No Voice: Women's Economic Dependency and the Welfare State. Acta Sociologica (Taylor & Francis Ltd), Taylor & Francis Ltd. 33: 235-250.
- Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (2013). Dobry Klimat dla Rodziny. Program Polityki Rodzinnej Prezydenta RP. Warszawa, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
- Keizer, R., P. A. Dykstra i M. D. Jansen (2008). "Pathways into childlessness: Evidence of gendered life course dynamics" Journal of Biosocial Science 40(06): 863-878.
- Kiernan, K. (2002). Cohabitation in Western Europe: trends, issues and implications. Just Living Together: implications of cohabitation on families, children and social policy. A. Booth i A. Crouter. New York, Lawrence Erlbaum Associates: 3-31.
- Kohler, H. P., J. R. Behrman i A. Skytthe (2005). "Partner + children = happiness? An assessment of the effect of fertility and partnerships on subjective well-being in Danish twins." Population and Development Review 31(3): 407-445.
- Kotowska, I. E. (1999). Drugie przejście demograficznego i jego uwarunkowania (Second demographic transition and its circumstances). Przemiany demograficzne w Polsce w kontekście drugiego przejścia demograficznego (Demographic change in Poland in the context of the second demographic transition). I. E. Kotowska. Warsaw, Warsaw School of Economics: 11-33.
- Kotowska, I. E. (2002). "Zmiany modelu rodziny. Polska - kraje europejskie." Polityka Społeczna 4: 2-8.
- Kotowska, I. E. (2004a). Fertility and Nuptiality in the CEE Countries in the Context of Weakening Families and a Weakening State. Solidarity between the Sexes and the Generations. Transformations in Europe. T. Knijn i A. Komte. Cheltenham, UK, Edward Elgar: 111-130.
- Kotowska, I. E. (2004b). Zmiany demograficzne a przyszły rynek pracy [Demographic changes and the future labour market]. Przyszłość rynku pracy w XXI wieku [Future of the Labour Market in the 21st Century]. S. Borkowska. Warsaw, Institute of Labour and Social Affairs and Central Statistical Office: 115-138.
- Kotowska, I. E., J. Józwiak, A. Matysiak i A. Baranowska (2008). "Poland: Fertility decline as a response to profound societal and labour market changes?" Demographic Research 19(22): 795-854.
- Kreyenfeld, M., G. Andersson i A. Pailhé (2012). "Economic Uncertainty and Family Dynamics in Europe: Introduction." Demographic Research 512(28): 835-852.

- Kwak, A. (1999). "Divorce law reform and public opinion in Poland: the case of legal separation." International Journal of Law, Policy and the Family 13: 213-224.
- Kwak, A. (2005). Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja, Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Layard, R. (2010). "Measuring Subjective Well-Being." Science 327(5965): 534-535.
- Lesthaeghe, R. (1995). The second demographic transition in Western countries: an interpretation. Gender and family change in industrialized countries. K. O. Mason i A.-M. Jensen. Oxford, Clarendon Press: 17-62.
- Margolis, R. i M. Myrskylä (2010). A global perspective on happiness and fertility. MPIDR Working Papers. Rostock, Germany, Max Planck Institute for Demographic Research.
- Margolis, R. i M. Myrskylä (2015). "Parental Well-being Surrounding First Birth as a Determinant of Further Parity Progression." Demography 52(4): 1147-1166.
- Matysiak, A. (2009). "Is Poland really 'immune' to the spread of cohabitation?" Demographic Research 21(8): 215-234.
- Matysiak, A. (2011). Macro-Context and Its Cross-Country Variation. Interdependencies between fertility and women's labour supply. A. Matysiak. Dordrecht Springer.
- Matysiak, A., M. Styrz i D. Vignoli (2014). "The educational gradient in marital disruption: A meta-analysis of European research findings." Population Studies 68(2): 197-215.
- Matysiak, A. i D. Węziak-Białowolska (do druku). "Country-Specific Conditions for Work and Family Reconciliation: An Attempt at Quantification." European Journal of Population.
- Michelin, F. i C. H. Mulder (2005). Fertility choices of couples and relocations in the life course. IUSSP XXV International Population Conference. Tours, France.
- Mulder, C. (2006a). "Home ownership and family formation." Journal of Housing and the Built Environment 21: 281-298.
- Mulder, C. (2006b). "Population and housing: A two-sided relationship." Demographic Research 15(13): 401-412.
- Mulder, C. i F. Billari (2010). "Homeownership Regimes and Low Fertility." Housing Studies 25(4): 527-541.
- Mulder, C. i M. Wagner (2001). "The Connections between Family Formation and First-time Home Ownership in the Context of West Germany and the Netherlands." European Journal of Population 17: 137-164.
- Myrskylä, M. i R. Margolis (2014). "Happiness: Before and After the Kids." Demography 51(5): 1843-1866.
- Neyer, G. i G. Andersson (2008). "Consequences of Family Policies on Childbearing Behavior: Effects or Artifacts?" Population and Development Review 34(4): 699-724.
- Oppenheimer, V. K. (1997). "Women's Employment and the Gain to Marriage: The Specialization and Trading Model." Annual Review of Sociology 23: 431-453.
- Perelli-Harris, B., W. Sigle-Rushton, M. Kreyenfeld, T. Lappegard, R. Keizer i C. Berghammer (2010). "The Educational Gradient of Childbearing within Cohabitation in Europe." Population and Development Review 4(4): 775.
- Pongracz, M. i Z. Spéder (2008). Attitudes towards forms of partnership. People, population change and policies: Lessons from the Population Policy Acceptance Study. C. Höhn, D. Avramov i I. E. Kotowska. Berlin, Springer.
- Ruggles, S. (1997). "The rise of divorce and separation in the United States, 1880-1990." Demography 34(4): 455-466.
- Sayer, L. C. i S. M. Bianchi (2000). "Women's Economic Independence and the Probability of Divorce A Review and Reexamination." Journal of Family Issues 21(7): 906-943.
- Sigle-Rushton, W. (2010). "Men's unpaid work and divorce: reassessing specialization and trade in British families." Feminist Economics 16(2): 1-26.
- Slany, K. (2002). Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie (Alternative forms of marital-family settings in the post-modern world). Cracow, Nomos.

- SmithBattle, L. (2000). "The vulnerabilities of teenage mothers: challenging prevailing assumptions." ANS Adv Nurs Sci **23**(1): 29-40.
- Sobotka, T. (2008). "Overview Chapter 6: The diverse faces of the Second Demographic Transition in Europe." Demographic Research **19**(8): 171-224.
- Sobotka, T. (2011). "Fertility in Central and Eastern Europe after 1989: Collapse and Gradual Recovery." Historical Social Research **36**(2): 246-296.
- Sobotka, T. i L. Toulemon (2008). "Overview Chapter 4: Changing family and partnership behaviour: Common trends and persistent diversity across Europe." Demographic Research **19**(6): 85-138.
- Stankuniene, V. i E. Maslauskaitė (2008). Family transformations in the post-communist countries: Attitudes toward changes and the ideational shift. People, Population Change and Policies: Lessons from the Population Policy Acceptance Study C. Höhn, D. Avramov i I. E. Kotowska. Berlin, Springer. 1: 113-137.
- Strzelecki, Z. (2004). Zmiany modelu rodziny w Polsce i jego demograficzne uwarunkowania. Między transformacją a integracją. Polityka społeczna wobec problemów współczesności. P. Błędowski. Warszawa, Szkoła Główna Handlowa.
- Surkyn, J. i R. Lesthaeghe (2004). "Value Orientations and the Second Demographic Transition (SDT) in Northern, Western and Southern Europe: An Update." Demographic Research **53**(3): 45-86.
- Tanturri, M. L. i L. Mencarini (2008). "Childless or Childfree? Paths to Voluntary Childlessness in Italy." Popul Dev Rev **34**(1): 51-77.
- Van Bavel, J. (2010). "Choice of study discipline and the postponement of motherhood in Europe: The impact of expected earnings, gender composition, and family attitudes." Demography **47**(2): 439-458.
- Van Bavel, J. (2012). "The reversal of gender inequality in education, union formation and fertility in Europe." Vienna Yearbook of Population Research **10**: 127-154.
- Van de Kaa, D. J. (1994). The second demographic transition revisited: Theories and expectations. Population and family in the Low Countries 1993: Late fertility and other current issues. G. e. a. Beets. Pennsylvania/Amsterdam, Swets and Zeitlinger, Berwyn: 81-126.
- Van de Kaa, D. J. (1996). "Anchored narratives: The story and findings of half a century of research into the determinants of fertility." Population Studies **50**(3): 389-432.
- Van de Kaa, D. J. (2001). "Postmodern fertility preferences: From changing value orientation to new behavior." Population and Development Review **27**: 290-338.

A. Matysich